SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
10/2017
11. marec 2017

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

MATICA SLOVENSKÁ V LAVÍNE NENÁVISTI Strana 4.

VYŠEHRADSKÁ ŠTVORKA ZATLAČILA NA BRUSEL Strana 5.

LITERÁTKA Z. KUGLEROVÁ: SLOVO JE OKNO DO DUŠE Strana 6.

ETIKA A MORÁLKA NOVINÁROV HLBOKO POD BODOM MRAZU Strana 7.

SLOVÁCI SA UBÍJAJÚ VLASTNÝMI DEJINAMI Strana 8.

SLOVO O SLOVENSKU

Matica slovenská je verejnoprávna ustanovizeň. Pôsobí ako národnoprospešná, nezávislá, nadstranícka, nadkonfesijná, nadrezortná národná a kultúrna ustanovizeň. Matica slovenská aktívne pôsobila v procese národného sebaurčenia a ochrane národných práv slovenského národa. Bola a je aktívna pri zachovávaní historického a kultúrneho dedičstva a chce iniciatívne pracovať pri rozvíjaní národného života Slovákov doma i v zahraničí. Poslaním Matice slovenskej v 21. storočí, keď úsilie slovenského národa bolo právne konštituované do slovenskej štátnosti, je systematicky rozvíjať duchovný, národný, kultúrny a spoločenský život všetkých príslušníkov slovenského národa, ale aj ostatných spoluobčanov žijúcich na území Slovenskej republiky. Matica slovenská chce neformálne prehlbovať u svojich členov prirodzený pozitívny vzťah k svojej vlasti, domovine svojich predkov, a tak upevňovať národnú hrdosť a vlastenectvo. Bude sa usilovať získavať všetkých občanov k pozitívnemu vzťahu k slovenskej štátnosti a k napĺňaniu úloh, ktoré Matici slovenskej zveril zákonom štát.

Toľko citát zo stanov MS. Prečo ho treba publikovať? Preto, aby sme si pripomenuli, že keď sa stanovy MS novelizovali, boli na Slovensku okrem iného aj ústavne zaručené slobody slova, názoru, prejavu, vyznania, pohybu... V súčasnosti to vyzerá tak, že prejavy slobody myslenia a názoru sú niekomu proti srsti. Zrejme aj preto, že myslenie mnohých totalitárne zameraných a inteligenčne oklieštených ľudí v médiách je absolútne jednofarebné. Kto nevyznáva ich propagandistické maniere, podľa ktorých je slobodné myslenie neprípustné, je pre nich nepriateľ. Aj nedávne mediálne útoky na Maticu ukázali smutný fakt – v niektorých prípadoch sa na Slovensku isté sily vedia zjednotiť – proti Slovákom. A to je pre náš národ životu nebezpečné!

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

R - 2017012

NEOGRAFIA

www.neografia.sk

Reklama na nový film Únos dehonestuje slovenský štátny symbol

Pochvala moderátora za takmer dvadsaťtisíc eur?

Maroš SMOLEC – Ilustrácia: reklamný plagát na film Únos

Rada RTVS začiatkom februára tohto roka riešila podnet na moderátora B. Dobšinského aj v súvislosti s vedením diskusnej relácie Sobotné dialógy s predsedom vlády R. Ficom. Moderátor sa venoval len téme predraženého predsedníctva Slovenska v Rade EÚ a veľakrát prerušoval a vstupoval do odpovedí premiéra. Ten sa vyjadril, že takéto správanie moderátora nie je hodné jeho úrovne. Podľa viacerých členov Rady RTVS moderátor B. Dobšinský vedenie tejto diskusie profesionálne nezvládol.

Reláciu kritizovala členka Rady Dóra Hushegyiová: „Po piatich minútach bol pre poslucháča jasný postoj premiéra ku kauze predraženia, opakované otázky nemali zmysel. Nadobudla som pocit, akoby pán Dobšinský chcel iba provokovať.“ Podľa ďalšieho člena Jozefa Chudíka bolo vedenie relácie neprijateľné. „Redaktor nedovolí vysloviť jednu vetu celú, nedáva priestor na vyjadrenie. Zrátajte, koľko týchto skokov do reči tam bolo. Je to vulgarizácia komunikácie, zhadzovanie autorít,“ tvrdí J. Chudík.

■ UTAJENÁ ANALÝZA

Profesionálnejší postup moderátora by privítal v rámci diskusie na Rade aj samotný riaditeľ RTVS V. Mika. Rada sa k podnetom neuzniesla. Svoje rozhodnutie odsunula. RTVS si v tejto súvislosti objednala od českej mediálnej agentúry Media Tenor analýzu o informačných reláciách v sekcii spravodajstva a publicistiky RTVS. Podľa Zmluvy č. ZM00000538 RTVS zaplatí za takúto analýzu 17 600 eur bez DPH. Analýza už je hotová, no jej obsah ostáva utajený. Sám šéf spravodajstva K. Diko je podozrivý z nadštandardnej podpory pre politickú stranu Lipšica NOVA, zo správy citoval práve na rokovaní Rady RTVS. Informácie priniesol portál medialne.etrend.sk. Diko citoval, že transparentnosť prezentovaných tvrdení moderátora B. Dobšinského v období od septembra do decembra, kam spadajú obe hodnotené relácie, bola na sedemdesiatjeden percentách. Pre porovnanie – známy moderátor Českej televízie Václav Moravec má transparentnosť až na úrovni osemdesiat percent. Slovenské národné noviny zaslali RTVS otázky týkajúce sa obsahu drahej analýzy a formy realizácie zmluvy cez tzv. podlimitnú zákazku. Napriek tomu, že je RTVS platená z daní občanov a príspevkov koncesionárov, odmietla na nami položené otázky odpoveď. Nedozvedeli sme sa teda o zaujímavej zmluve nič. Najskôr však pôjde o objednávku pochvaly na prácu sekcie publicistiky a spravodajstva RTVS. Otázka tiež je, prečo RTVS prioritne neoslovuje na takéto analýzy slovenské mediálne agentúry, ale české.

■ ZNEUCTENÝ SYMBOL

„Ako pokus o vyvolanie silnej emócie, spájajúcej sa so Slovenskom, je na samom okraji únosnosti. Podobný motív sa nachádza na pomníku Ďurka Langsfelda v Kremnici, on však zomrel naozaj za slovenské záujmy. Nepoznám obsah filmu, či aj v ňom niekto podobný hrdinskému Langsfeldovi umrel za slovenské záujmy. Ak nie, paralela je neprimeraná,“ reagoval predseda Matice slovenskej Marián Tkáč na reklamný plagát nového slovenského filmu Únos, ktorý sa aktuálne premieta v slovenských kinách. Je inšpirovaný príbehom známeho zavlečenia Michala Kováča do cudziny, omilosteného z podvodu za dva milióny USD na slovenskej firme Technopol. Reklamný plagát zobrazuje slovenský dvojkríž s ukrižovaným človekom osadeným na trojvršie, ktoré sa nachádza na smetisku (pozri obrázok). Poslanec P. Marček pre SNN v tejto súvislosti uviedol: „Umelecká tvorba nesmie byť cenzurovaná. Môže sa nám nepáčiť, môžeme mať výhrady k obsahu, forme, stvárneniu. Sloboda slova prejavu, teda aj umeleckého stvárnenia, je základným ľudským právom.“ S názorom možno súhlasiť. Ale keď Matica slovenská len zdieľala videodokument Bez 14. marca, ktorý bol tiež umeleckým stvárnením istej doby, spustila sa proti ustanovizni štvavá kampaň. A to pritom za video nezaplatila ani cent, pričom verejnoprávna RTVS je koproducentom filmu Únos. Ani v tejto záležitosti neboli SNN úspešné a verejnoprávna RTVS, platená z daní občanov a koncesií, na otázky, ako sa podieľala na koprodukcii filmu, nereagovala. Rovnako ani hovorca Ministerstva kultúry SR J. Bednár.

„Že sa k niečomu takému prepožičala verejnoprávna RTVS, ma vôbec neprekvapuje. Hodnotové nastavenie manažmentu, ako aj osadenstva spravodajstva či iných kreatívnych zložiek vyústili k tomu, čo dnes v RTVS vidíme,“ zhodnotil pre SNN politológ R. Michelko.

3 OTÁZKY PRE:

Mareka NEMCA, nového predsedu záujmového odboru Mladej Matice

Matica ako srdcová záležitosť aj životné poslanie

● Kde a v čom sú vaše matičné a národné korene?

Dobrovoľná práca pre Maticu ma pohltila takpovediac celého už ako školáka najmä prostredníctvom pôsobenia v divadle. Spolu s priateľmi a ďalšími matičiarmi sme pripravovali scénické pásma, organizovali spomienkové podujatia na našich národovcov, koncipovali program na kultúrne akcie. Postupne sa pridávali ďalší mladí nadšenci a v roku 2007 sme založili Mladú Maticu v Liptovskom Mikuláši. Potom nasledovala intenzívna spolupráca s rovesníkmi po celom Slovensku a Matica sa pre mňa definitívne stala srdcovou záležitosťou, ale aj povolaním, a ak to tak môžem povedať aj životným poslaním.

● Aké ciele majú mladí matičiari vo funkčnom období rokov 2016 – 2019?

Pokračujeme v už nastolenom kurze MM z uplynulých dvoch volebných období, najmä v aktivitách zameraných na oboznamovanie mládeže s matičnou a národnou ideou a v neposlednom rade na vychovávanie matičného dorastu ochotného nezištne pracovať pre potreby Matice. Každoročne pripravíme množstvo národných podujatí, ktorých vyvrcholením bude Národný zraz MM, kde sa stretnú mladí nadšenci zo všetkých kútov Slovenska, pričom tentoraz plánujeme aj medzinárodnú účasť.

● Ako aktívny divadelník viete posúdiť, či divadlo môže plnohodnotne prežiť v čase internetovej a televíznej zábavy?

Dnešok má naporúdzi mnoho lákadiel. Divadlo však fascinuje tým, že je spoločenskou udalosťou, ľudí spája, socializuje aj edukuje. Máloktoré umenie je v takom úzkom vzťahu k spoločnosti. Divák v hľadisku zažíva neopakovateľnú atmosféru, má zážitok už len z toho, že dýcha spoločný vzduch s hercami – doma pri televízore či počítači to nie je možné. Ide o celkom iný druh prežívania. Najviac ma baví práve to, že ľuďom umožňujeme tieto stretnutia a zážitky. Usilujeme sa, aby mali národný či vlastenecký akcent.

Zhováral sa Marián GEŠPER
Foto: archív MS

ISSN 0862-8823
10
9 770862 882007

V SNN 11/2017 SI PREČÍTATE

■ Archeológovia vo Vranove oživujú miesta, kde sa vydávala krvavá grófka Alžbeta Bátoriová
■ Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach obhájila akreditáciu
■ Všestranný Zemplínčan – editor, literárny bibliograf, publicista, pedagóg Ernest SIROCHMAN

Azda niet spoločenského segmentu, kam by nesiahali Sorosove chápadlá

Samozvaný vládca tretieho sektora

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: zdroj internet

Ak chceme pochopiť, čo znamenajú Sorosove nadácie Otvorenej spoločnosti vo svete, mali by sme si zalistovať v jeho knižke Vek omylnosti. Na Slovensku ju vydal Kalligram v roku 2007. Tiež sa z nej dozvieme, prečo štáty ako Francúzsko, Belgicko, Taliansko, Španielsko a Maďarsko zakázali tomuto finančnému špekulantovi vstup na svoje územie. Na Slovensku má jeho nadácia silné postavenie a okrem vlastnej poskytuje podporu stovkám ďalších.

George SOROS založil svoje svetovládne pôsobenie na mimovládnych štruktúrach.

Dá sa povedať, že nejestvuje segment, kam by nesiahali chápadlá jeho vplyvu. Sám sa priznáva, že „sieť neziskových nadácií, ktoré som založil, mi poskytuje pevnú základňu znalosti miestnych pomerov“. A ďalej tvrdí, že „zamestnanci nadácie by mali slúžiť poslaniu nadácie“, a tým je „podpora občianskej spoločnosti pri monitorovaní výkonu vlád“. – „Mojím hlavným záujmom je svetový poriadok a budúcnosť ľudstva,“ zmieňuje sa v knižke.

■ ŠPECIÁLNI AGENTI

Spojené štáty americké ešte v roku 1938 prijali zákon Foreign Agents Registration Act (FARA), ktorý vyžaduje, aby agenti zastupujúci cudzie mocnosti v politickej či jej blízkej činnosti zverejnili svoj vzťah s cudzou vládou a informácie o financovaní. Podobný zákon prijali v Rusku, kde sa mimovládne organizácie, ktoré sa podieľajú na politických aktivitách, musia zaregistrovať na ministerstve spravodlivosti ako zahraniční agenti. Tiež izraelský Kneset prijal zákon, podľa ktorého skupiny dostávajúce vyše polovicu peňažných prostriedkov od zahraničných vlád musia v celej šírke svojej komunikácie vyhlásiť, že sú závislé od zahraničných sponzorov.

Aj na Slovensku bol v tomto roku pokus o prijatie podobnej právnej normy, ale návrh neprešiel. Tretí sektor, samozrejme, označil podobné iniciatívy za zásterku na obmedzovanie práva na slobodu prejavu. Ibaže práve z ich strany prichádzajú aktivity zužujúce slobodu slova, napríklad vytváraním komisií na kontrolu konšpiračných médií. O čo v podstate ide?

■ OKRESÁVANIE PLURALITY

Hovorí sa, že kde sú dvaja právnici, vzniknú tri právne názory. Pritom právnici pracujú s pevne vymedzenými pojmami z právneho poriadku. Ešte zaujímavejšie môžu byť výstupy novinárov na tú istú udalosť. Jednoducho sa tomu hovorí pluralita médií. Dokonca je chránená Ústavou SR. Plurality vo vedeckom výskume sa dožadujú aj slovenskí historici, ktorí pociťujú jej nedostatok. Samozvaným spoločnostiam, ktoré monitorujú zavádzanie svetového poriadku na Slovensku, pravda, nevyhovuje pluralita, preto médiá s obsahom odporujúcim ich cieľom označujú najskôr za alternatívne, v druhej fáze za konšpiračné a od konšpiračných nie je ďaleko k extrémistickým. A na potláčanie extrémizmu už disponuje Žitňanskej ministerstvo zákonnou normou.

Ak sa prizrieme bližšie na to, kto vykonáva „čistenie“ verejného priestoru od plurality, teda od slobody slova, natrafíme na predĺženú ruku Sorosa na Slovensku. Stačí si pozrieť, kto podporuje niektoré vplyvné organizácie tretieho sektora. Tiež nie je bez zaujímavosti, že v období, keď už mal Soros vybudovanú svoju sieť v bývalom Sovietskom zväze, objavili sa na Slovensku osoby pochádzajúce z tejto časti sveta a významne vstúpili i vstupujú do politického vývoja na Slovensku. Sergej Chelemendik sa v deväťdesiatych rokoch stal najtvrdším odporcom Vladimíra Mečiara a HZDS a Grigorij Mesežnikov na čele Inštitútu pre verejné otázky zastrešuje „monitorovací“ blok, určujúci smer slovenskej politiky. Nemožno sa preto čudovať, že žiadna mimovládka sa neozýva proti neslobode slova, keď je platená za to, aby ju presadzovala.

Na svete je dohoda o predaji potravín v reťazcoch od lokálnych dodávateľov

Malí producenti dostávajú životnú šancu

Štefan ZLATOŠ – Foto: archív autora

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR začalo pod novým vedením intenzívne komunikovať s obchodnými reťazcami. Výsledok – väčšina z ich zástupcov podporila návrh ministerstva a poskytne časť svojich pultov na prezentáciu špecialít z daného regiónu.

„Naším cieľom je podpora malých a stredných výrobcov potravín. Regionálne pulty umožnia malým a stredným producentom odbyt, možnosti na rozvoj aj zamestnanosť. Spotrebitelia budú mať širšiu ponuku kvalitných domácich výrobkov priamo zo svojho regiónu,“ vysvetlila zámer Gabriela Matečná, ministerka pôdohospodárstva. Malí a strední výrobcovia potravín zároveň získajú skúsenosti s prácou v systéme dodávok do maloobchodných sietí.

■ PRIESTOR NA KVALITU

Lokálni výrobcovia teda konečne po dlhých rokoch budú môcť v prípade záujmu dodávať potraviny pravidelne priamo do maloobchodných predajní konkrétneho reťazca, a to do vzdialenosti päťdesiat kilometrov od miesta ich výroby. Cieľom ministerstva je, aby sa regionálne potraviny dostali na pulty najneskôr do tohtoročných Vianoc. Agrorezort už aj začal pracovať na výbere vhodných dodávateľov. V prvom kroku to bude maximálne stovka z tých, ktorí sú najpripravenejší a spĺňajú základné podmienky obchodu – balenie, popisové etikety, EAN kód, a vedia zabezpečiť logistiku. Výrobca bude musieť vedieť svoj tovar zabaliť, označiť a doviezť. Možnosťou dodávať potraviny do veľkých obchodných sietí sa mu výrazne otvoria šance ponúknuť tovar oveľa väčšej skupine spotrebiteľov, ako mal doteraz. Pre lokálnych výrobcov, ktorí majú o dodávanie potravín do reťazcov v uvedených podmienkach záujem, je pripravený mailový kontakt chcemdodavat@land.gov.sk.

■ NEČAKANÉ OCENENIE

Slovenské národné noviny na rozdiel od iných médií venovali doteraz naozaj dostatok priestoru na to, aby čitateľom ukázali, čo sa počas nedávneho predsedníctva SR v EÚ podarilo v oblasti zásobovania potravinami dosiahnuť. Bez zveličenia – slovenská ministerka rozhýbala Brusel. Ocenili to najnovšie aj v Paríži. Francúzsky minister poľnohospodárstva, agropotravinárstva a lesníctva Stéphane Le Foll udelil ministerke pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Gabriele Matečnej Rad za zásluhy v poľnohospodárstve najvyššej triedy.

„Toto vyznamenanie je ocenením toho, ako pani ministerka počas predsedníctva Slovenska v Rade Európskej únie bojovala za farmárov a poľnohospodárstvo. Obrovský ťah na bránu počas jej vedenia rady ministrov poľnohospodárstva za práva farmárov a v boji proti nekalým obchodným praktikám boli skutočne jedinečné,“ povedal pri odovzdávaní francúzsky minister Le Foll. Francúzske štátne vyznamenanie za zásluhy v poľnohospodárstve od roku 1881 udeľuje minister rezortu osobnostiam, ktoré sa zaslúžili o významný prínos pre oblasť poľnohospodárstva. Ide o jedno z najvýznamnejších francúzskych štátnych vyznamenaní, ktoré v minulosti získali osobnosti ako Louis Pasteur, dánsky princ Henrik, Jacques Chirac či herečka Catherine Denevue. Aktuálne je na svete približne štyristo žijúcich ľudí, ktorí sú držiteľmi Radu najvyššieho stupňa.

Pulty sa otvárajú regionálnym producentom.

VŠIMLI SME SI

Koaličný program vlády SR, vypracovaný podľa koaličnej dohody, vedie aj k tomu, že Ministerstvo dopravy SR pripravuje označenie železničných staníc, kde žije podľa ostatného sčítania ľudu aspoň dvadsať percent menšinového obyvateľstva v menšinovom pomenovaní.

Plazivá dvojjazyčnosť

Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Demografické rozdelenie obyvateľstva sa však od ostatného sčítania už zmenilo, navyše sa ukazuje, že cieľ ministerstva vyvoláva napätie na slovenskom juhu a naliehavú otázku komu a čomu to prospieva, keď to nie je občianska, ale politická objednávka, ktorá dosiaľ nebola na programe. Uznávame práva našich spoluobčanov, ťažko však uznať jednostranné politické kroky k tomu, čo doteraz nechýbalo ani nechýba a čo nikto oficiálne a verejne nežiada.

Stretnutiam Slovákom z južného Slovenska v Šuranoch, ktoré sa pravidelne uskutočňovali od roku 1990, predseda Ústavného súdu SR, spoluautor Ústavy SR Milan Čič v roku 1998 okrem iného pre tieto prípady napísal: „ Osobne som za normatívnu úpravu tých vzťahov, ktoré sú permanentne zdrojom nedorozumení a, žiaľ, aj neopodstatnených provokácií.“ K tomu netreba komentár. Preto toto politické rozhodnutie aj na základe právneho názoru jedného z najväčších odborníkov na ústavnosť SR považujeme za zbytočné vyvolávanie napätia na jazykovo zmiešanom území SR. Oslovujeme vládnu koalíciu SR ako občania jazykovo zmiešaného územia SR, aby zvážila, aké zbytočné napätia tento vládny krok opätovne jej zásluhou vyvolá.

Za Stretnutia Slovákov z južného Slovenska v Šuranoch: Eva Garajová, v. r., Nové Zámky; Jolana Ambružová, v. r., Fiľakovo; Jozef Steiner, v. r., Šurany; Andrej Strýček, v. r., Košúty; Stanislav Bajaník, v. r., Dunajská Lužná; Gabriela Kobulská, v. r., Komárno

Anton HYKISCH – jedna z najvýznamnejších osobností dneška

V zodpovednosti za svoju pravdu

„Ste jednou z najvýznamnejších osobností súčasnosti, zostali ste nezlomený a verný vo svojich občianskych a literárnych postojoch,“ konštatuje sa v pozdravnom liste predsedu NR SR Andreja Danka. Jubilantovi ho odovzdal poslanec a literárny kolega historik Anton Hrnko. Predseda slovenského parlamentu osobitne vyzdvihol angažovanosť v čase delenia federácie a pri formovaní slovenskej diplomacie. Toto obdobie okrem iného ocenil v pozdravom liste aj podpredseda vlády a minister zahraničných vecí M. Lajčák a osobitne srdečne predseda Klubu diplomatov seniorov, veľvyslanec a minister v. v. Silvester Minarovič.

Podobne predseda vplyvnej skupiny intelektuálov, diplomatov a spisovateľov Klubu P Jozef Mikloško ocenil občiansku, kresťanskú a autorskú vitalitu A. Hykischa. Riaditeľ Literárneho fondu L. Serdahély odovzdal autorovi pamätnú plaketu fondu so slovami, že úchvatné vzopätie autora sa stalo svojou autentickosťou súčasťou slovenského literárneho života. Spolok slovenských spisovateľov, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, Klub spisovateľov literatúry faktu a Združenie kresťanských seniorov premyslene usporiadali seminár Čas majstra. O tvorbe „renesančného autora“, ako ho nazval Ľuboš Jurík, preto odzneli mnohé nielen osobné a pozdravné alebo predovšetkým literárne, vedecké príspevky. V mnohom pripomenuli rôznorodú literárnu a publicistickú činnosť autora a dali ju kriticky do historických a dobových súvislostí. Ako poznamenal prof. J. Leikert, stalo sa šťastím pre slovenskú literatúru i spoločenský, politický a literárny život, že v dramatických osudoch počas života dvakrát Anton Hykisch neemigroval. Leikertov príspevok zasadil do dejinného rámca s pomocou Hykischovho diela osudy autora, ako aj jeho rovesníkov, teda uplynulých osemdesiatpäť rokov slovenského života.

Cenné na seminári bolo zaradenie tvorby A. Hykischa do medzinárodných, stredoeurópskych súvislostí, hoci jeho dielo bolo preložené do nemčiny a maďarčiny, konkrétne zaznel príspevok českého spisovateľa Petra Žantovského. Bolo to výnimočné, pretože hodnotil dielo a autora, ktorý zažil aj moc, aj „bezmoc“ a bezmocnosť. Počas celej tej doby bol vystavený dileme, ktorú majú mnohí, ale dá sa riešiť len tým, že človek sa rozhodne medzi tým, čo je ľahké, a medzi tým, čo je pravdivé. A spisovateľ túto voľbu musí podstúpiť.Obsah seminára o Antonovi Hykischovi, ktorý je aj autorom matičných SNN, sprístupní zborník a vo zvuku CD nosič.

Dušan D. KERNÝ
Foto: archív SNN

ČO INÍ NEPÍŠU

Pravdivosť opäť unášajú!

Eva ZELENAYOVÁ

„Tajná služba si objednala vraždu. Na film Únos bolo treba odvahu.“ Takto denník Sme avizoval premietanie filmu Únos, ktorý podľa tohto periodika „reaguje na únos syna prezidenta Michala Kováča a vraždu Roberta Remiáša“. A objednávatelia filmu mali nielen dosť odvahy, ale zrejme aj finančných prostriedkov na jeho reklamu. Bratislava je husto posiata veľkoplošnými plagátmi s ukrižovaným na dvojkríži s trojvrším a titulom Únos. Aktivisti a propagátori zvrátenosti sa pred ničím nezastavia. Sochu Panny Márie v predstavení SND Natálka umiestnia pred hákový kríž a na typický kresťanský symbol Slovenska zavesia neznámeho mŕtveho. Nedá sa nevidieť, že jedno podobenstvo zatracuje architektov prvej Slovenskej republiky a druhá zasa druhej.

Slovenské národné noviny vyjadrili nesúhlas a takto zobrazený slovenský symbol aj keď v umeleckom prevedení považujú za vulgárnosťou. Problém je vtom, že film a takúto reklamu de facto podporuje aj verejnoprávna RTVS, ktorá je koproducentom tohto filmu.

Mečiarove amnestie prechádzajú z jedného volebného obdobia do druhého pomaly dve desaťročia. Najskôr pomocou politikov za KDH, v súčasnosti sa iniciatívy chopil poslanec Ján Budaj, tentoraz za stranu OĽaNO. Pritom záležitosť je celkom jasná, ústavný súd rozhodol, že amnestie sú nezrušiteľné. Ide iba o krátku pamäť navrhovateľov alebo o zámernú manipuláciu s verejnou mienkou?

Prinajmenšom predkladateľ návrhu zákona by mal vedieť, že po prevzatí moci v roku 1998 vtedajší premiér Mikuláš Dzurinda zrušil Mečiarove amnestie (zaujímavé, že Kováčove nie) a vo vyšetrovaní zavlečenia Kováča ml. sa pokračovalo. Dovtedy, kým ústavný súd na podnet vtedajších opozičných poslancov nevyriekol verdikt, že amnestie sú nezrušiteľné. No dovtedy Dzurindov kabinet dokázal zlikvidovať niekoľko ľudí.

Ak si zalistujeme v dobovej tlači, tak napríklad časopis Extra č. 21 z 18.

KOMENTÁR

mája 1999 pod titulom Vyšetrovateľ Šátek sa vyhrážal Svěchotovi! uverejnil článok s veľavravným úvodom: „V posledných dňoch naberá prípad internovaného exriaditeľa Slovenskej informačnej služby Ivana Lexu a poslanca NR SR a jeho bývalých spolupracovníkov nové rozmery. Jedenásteho mája sa začala 14. schôdza slovenského parlamentu, na ktorej po prvý raz v jeho histórii chýbal poslanec z dôvodu jeho uväznenia.“ Ďalej sa v článku uvádza, že na verejnosť prenikla správa o liste bývalého námestníka SIS Jaroslava Svěchotu generálnemu prokurátorovi, v ktorom odvoláva svoju pôvodnú výpoveď vo veci zavlečenia M. K. ml. do cudziny. V liste tvrdí, že vypovedal pod psychickým nátlakom. Peter Tóth v denníku Sme síce špekuluje o existencii listu, ale už na druhý deň Mladá Fronta Dnes napísala, že podľa riaditeľky kancelárie generálneho prokurátora Daniely Špačkovej list s odvolaním výpovede bol na generálnu prokuratúru doručený, má štyri ručne písané strany a Svěchota v ňom odvoláva svoju výpoveď pred vyšetrovateľom z 13. apríla 1999. Miroslav Šášky v denníku Slovenská republika poukázal na skutočnosť, že na výsluch Svěchotu nebol oficiálne prizvaný ani jeho obhajca advokát JUDr. Peter Lelkeš, ani obhajcovia iných spoluobvinených, ktorí si účasť na vyšetrovacích úkonoch vyžiadali. Svěchota i Lelkeš krátko po začiatku stíhania odišli do večnosti a onedlho aj novinár a istý čas hovorca SIS M. Šášky.

Kto a prečo sa ustavične usiluje pestovať v spoločnosti vedomie, že architekt druhej slovenskej štátnosti je zločinec? Netreba sa dlho zamýšľať. Bolo to KDH, ktoré odmietlo Deklaráciu o zvrchovanosti Slovenska i jeho ústavu a bolo to KDH, ktoré nieslo štafetu otvárania Mečiarových amnestií. Niet pochýb o tom, že toto hnutie pracovalo v súlade so záujmami svetových globalizátorov a uzurpátorov. Mečiar im stál v ceste. A boli to médiá transformované cudzím kapitálom, ktoré viedli boj s Mečiarom a robia tak dodnes. Napríklad aj vtedy, keď povedal: „Kupujte slovenské výrobky, podporíte domácich výrobcov.“ Korporátne médiá ho vtedy obvinili, že nedopraje občanom Slovenska, aby si mohli vybrať z konkurencie. Z akej, dnes vidíme na „kvalite“ potravín z obchodných reťazcov.

Na slovenské pulty obchodov a hypermarketov totiž putujú z Európy kvalitatívne druhotriedne potraviny. Európski výrobcovia si asi myslia, že druhotriednym občanom postačujú druhotriedne potraviny. Nie je toto exemplárny prípad európskej diskriminácie? Našťastie si to všimol aj premiér R. Fico, ktorý vyzval Európsku komisiu, aby to zastavila - inak sa budeme v Únii klamať naďalej

Čas síce pomaly, ale predsa pracuje v prospech Mečiara. Preto ho treba neprestajne kriminalizovať. Podobne ako architektov prvej slovenskej štátnosti. Podobnosť so zneužitím sochy Panny Márie v súvislosti s prvou SR a ukrižovaným s druhou SR nie je náhodná.

Verejnoprávnosť – záhadný kód

Ivan BROŽÍK

Schyľuje s k voľbe nového generálneho riaditeľa mediálneho molocha, známeho u nás pod srbskou skratkou RTVS. Škoda už dnes horekovať nad tým, koľko škôd napáchalo dávnejšie spojenie jeho televíznej a rozhlasovej časti. Nikto z vtedajších kompetentných vôbec nedomyslel to, pred čím varovali samotní zamestnanci vtedajšej STV a SRo.

Zvíťazila politika, generálnou riaditeľkou SRo sa stala „naša“ osoba a tá potom do bodky splnila politickú objednávku. A po odbornej stránke sa stalo presne to, čo sa deje v takzvaných „integrovaných“ triedach základných škôl. Najslabší žiaci sa o veľa nezlepšili a tých dobrých to prestalo baviť, išli inam. Úroveň informačného posolstva RTVS upadla, vlastná tvorba – aspoň v SRo – zanikla. Úpadok nezachránili ani pokusy manažovať verejnoprávne médium metódami bežnými v tých komerčných. Práve naopak. Dokončili skazu serióznosti i verejnoprávnosti televízie a rozhlasu na Slovensku.

Ak si niekto myslí, že pod pojmom verejnoprávna inštitúcia sa rozumie iba miera jej asertivity voči

POZNÁMKA

momentálne vládnej politike, veľmi sa mýli. Súčasná RTVS je v oblasti odolnosti voči koaličnej či opozičnej politike taká slabá, ako sa na ňu pravidelne opoziční či koaliční politici sťažujú.

Málokto na Slovensku zrejme pozná dikciu zákona o verejnoprávnej inštitúcii. Nepoznajú ju ani samotní jej manažéri, nepoznajú ju jej zamestnanci a jej poznanie vôbec nechýba koncesionárom, teda tým, ktorí platia mesačné príspevky na chod RTVS bez ohľadu na to, či jej produkciu ignorujú, alebo naopak adorujú.

Verejnoprávnosť v zmysle zákona opustila obrátenú pyramídu spolu s odchodom jej bývalého generálneho riaditeľa Jaroslava Rezníka. Do Mlynskej doliny nestihla od dátumu pôsobnosti zákona o verejnoprávnych médiách ani len zavítať. Bez ohľadu na počet riaditeľov, ktorí sa tam vymieňali pracovne.

Verejnoprávnosť je nielen v tom, čo hovorí minister kultúry Marek Maďarič, že „bolo by katastrofou pripustiť si, že politici rozhodujú o tom kto, čo a ako sa bude vysielať“ – parafráza jeho viacerých vecných vyjadrení k téme. Žiaľ, práve toto sa deje v oboch našich médiách – v televízii i v rozhlase, od odchodu človeka, ktorý zvažuje svoju opätovnú kandidatúru na riaditeľský post v nich.

Od jeho odchodu sa v RTVS deje však čosi ešte horšie. Ignoruje sa tam štátny jazyk, jeho medializovaná podoba trhá od rána do večera aj neodborným poslucháčom a divákom uši, ignoruje sa tam slovenská kultúra – RTVS nijako nekultivuje stupeň kultúrnosti života na Slovensku, len veľmi málo, amatérsky, neprofesionálne a neodborne pôsobí proti nárastu extrémizmu a čohosi ešte oveľa horšieho na Slovensku.

Verejnoprávnosť je vlastná tvorba nielen v spravodajstve, ktoré za čias Jaroslava Rezníka povinne monitorovali zamestnanci nielen slovenských tlačových agentúr, je to aj odborne zdatná publicistika, je to program pre všetky vekové kategórie, je to vlastná umelecká tvorba v dabingu, sú to vlastné spracovania divadelných hier, je to kvalitný a nezávislý humor, satira. Je to sieť spravodajcov po celom Slovensku, ktorí denne informujú o udalostiach v každom kúte našej krajiny, a je to kvalitná sieť zahraničných spravodajcov vo svete, nielen dnes notoricky známych iba dvoch-troch hlasov „spolupracovníkov“.

Verejnoprávnosť je ponúknutá spoločensky zodpovedná férovosť a za ňu zaslúžene očakávaná dôvera.

AKO BOLO, ČO BOLO

Azylant u Vincenta Šikulu

Peter VALO

V Univerzitnej knižnici mala derniéru dvakrát predĺžená spomienková výstava na spisovateľa Vinca Šikulu. Bol tu jeho písací stôl s pracovným neporiadkom, obrazy, fotografie a knižky. Spomenul som si na posledné stretnutie v jeho vinohradníckom dome na modranskom Hamrštíle. Vinco sa zmodernizoval. Už neďatľoval na starom písacom stroji a nehádzal popísané papiere do lavóra. Presedlal na počítač. Písal knižku o gréckokatolíckom biskupovi Petrovi Pavlovi Gojdičovi s názvom Udri pastiera. Titul vychádzal z biblického „Udriem pastiera a stádo oviec sa rozpŕchne.“

Vinco – chovanec kláštorného gymnázia v Nitre, sa vrátil k svojej srdcovej téme: prenasledovaným kňazom, ktorú spracoval v románe Ornament. Vincovho hrdinu vymenoval Svätý Otec v roku 1945 za prešovského sídelného biskupa pre Slovensko i Česko. Po roku 1948 nariadili komunisti násilný prechod gréckokatolíkov na pravoslávie, čo Gojdič odmietol. Zatkli ho. Vo vykonštruovanom procese ho tak ako biskupov Vojtaššáka a Buzalku odsúdili na doživotie. Sľubovali mu, že ho prepustia, ak prijme stolec patriarchu pravoslávnej cirkvi. Odmietol znovu. Zomrel v leopoldovskej väznici. Skončil na väzenskom cintoríne v hrobe pod číslom 681. Po nežnorevolučnom prevrate ho rehabilitovali. Gojdičove pozostatky uložili do sarkofágu v kaplnke gréckokatolíckeho katedrálneho Chrámu sv. Jána Krstiteľa v Prešove. In memoriam ho vyznamenali Radom T. G. Masaryka II. triedy a Pribinovým krížom I. triedy. V Izraeli mu udelili Najvyššie izraelské vyznamenanie Spravodlivý medzi národmi za to, že pokrstil, a tým zachránil temer tri desiatky Židov, čo odporúčal aj kňazom vo svojej eparchii.

Vinco mal k prenasledovaným blízko. Keď ako študent bratislavského konzervatória býval na priváte, raz mu na dvere zaklopal neznámy človek. Bol to gréckokatolícky kňaz Rusnák, ktorého hľadali eštebáci. Vinco ho pár týždňov živil a skrýval v svojej izbičke, o čom sa nesmela dozvedieť ani jeho domáca. Tak ako Gojdič zachraňoval Židov, Vinco chránil prenasledovaného kňaza. Cez neho poznal život človeka v ohrození i pocity záchrancu. Pri pohárikuu modranského mi prečítal úryvok z textu. Nadšene rozprával o dojmoch z návštevy Gojdičovho rodiska v Ruských Pekľanoch. Na východ sa chystal znovu po ďalšie spomienky pamätníkov. Keď som sa bral na odchod, zdržoval ma historkami o školských rokoch, sestre Bete, čo vyfackala generála Malinovského. Kamaráti boli pre Vinca Božím darom. Keď sa rozrozprával, prepúšťal ich len nerád. A keď už k tomu napokon došlo, precedil namrzene pomedzi zuby: „Načo si prišiel, keď chceš odísť?“

Odišiel som.

Podvečer mi zatelefonoval Vinco, lebo si spomenul na niečo, čo mi ešte chcel povedať. V ten večer zavolal ešte päťkrát. Povedal som mu, že sa nedoplatí. Zarazil ma: „Toto sú vážne veci. A kto ti to povie, keď tu ja nebudem...“

„Vinco zomrel,“ zavolala mi ráno jeho manželka Anka. Bolo to ako z mrchavého sna. Včera bol plný života a dnes? Keby som tušil, že sa také čosi môže stať, ostanem ho počúvať do roztrhania tela. V zapnutom počítači mal rozpísanú kapitolu z knižky. Nazval ju Smrť. Začínala sa slovami: „Ktosi biskupom triasol. ‚Otec, máte horúčku.‘ – ‚Akú horúčku? Nikdy v živote som nemal horúčku. Iba sa mi snívalo, že som na Černeckej hore, že zvoní zvon a volá ma na utiereň a že so mnou ide Habakuk...‘“ A končila: „Vedel by som o tom viac. No horúčava v hlave ma zdvíha...“ Žeby v biskupovej agónii opisoval svoje posledné pocity? Kamarát Vinco odišiel so svojím hrdinom v samote, v spánku, uprostred svojich viníc. Skvelý rozprávač zmĺkol navždy.

Doba sa mení. Zo skvelých ľudí urobí trestancov, aby ich neskôr vyhlásila za svätcov. Taký bol príbeh biskupa Gojdiča, ktorého spolu s redemptoristom Metodom Dominikom Trčkom vo Vatikáne blahorečil Svätý Otec Ján Pavol II. Pri slávnostnom akte bola aj Vincova manželka Anka, ktorá zredigovala rozpísaný román Udri pastiera. V Ríme ju vyhľadala dcéra gréckokatolíckeho kňaza Rusnáka. Poďakovala sa za otca, ktorému Vinco pomohol v päťdesiatych rokoch...

SEBAOBRANA

Hrozby štrajkom vraj budú na Slovensku stále pribúdať. Keďže sa momentálne Európa a aj Slovensko dostávajú von z najhoršieho obdobia, ľudia očakávajú, že sa tieto veci prejavia i na ich platoch. Zároveň to súvisí najmä s rastúcou kvalifikovanosťou zamestnancov na Slovensku a s možnosťou nájsť si prácu inde. Samozrejme, toto je v niektorých oblastiach Slovenska limitované, trend však nasvedčuje, že zamestnanci si začínajú uvedomovať svoju hodnotu. Ak však chcú ľudia vyššie platy, mali by tlačiť aj na vládu, aby znižovala náklady podnikania a zamestnávania.

Za vyššie platy

Predseda OZ KOVO Emil Machyna hovorí, že v porovnaní so západnými krajinami máme len tretinové platy, hoci odvádzame rovnakú prácu, preto je tu stále priestor na zvyšovanie miezd. „V našej krajine sú mzdové náklady vo fabrikách na úrovni štyri až päť percent, v západnej Európe je to dvadsaťsedem percent. Naším cieľom nie je štrajk, ale zvýšenie mzdy. Vždy sa chceme dohodnúť. Štrajk nevylučujeme, ak máme pravdu a sme presvedčení, že zamestnávateľ môže splniť to, čo žiadame.“ Na celom Slovensku vládne veľká nespokojnosť s platmi. Mizériu v podobe mzdy vo výške štyristo či päťsto eur musia znášať predovšetkým ľudia, ktorí pracujú vo fabrikách vo výrobnej sfére. Zdá sa však, že Slovensko je na začiatku novodobej éry.

Paradoxne, práve v regiónoch, ktoré dlhé roky mali označenie hladové doliny, nabrali ľudia odvahu, aby sa ozvali nahlas. V Detve si trúfli ako jediní na Slovensku na ostrý štrajk, išli teda do krajného riešenia, aby prinútili zamestnávateľa minúť viac peňazí na ich platy. V Spišskej Novej Vsi vyšli zamestnanci brazílskej firmy do ulíc a celé štyri mesiace rokovali o lepších platobných podmienkach. Keď pred dvadsiatimi rokmi prišiel do Spišskej Novej Vsi brazílsky zamestnávateľ, ktorý v objekte bývalého strojárskeho podniku začal vyrábať kompresory do chladiarenskej techniky, bol ako záchranný maják v regióne, ktorý dlhodobo bodoval v rebríčku slovenských okresov s najvyššou mierou nezamestnanosti. Embraco Slovakia ako najväčší zamestnávateľ v regióne dáva prácu približne dvetisícdvesto ľuďom najmä z okresov Spišská Nová Ves, Gelnica a Levoča. Bola to podľa zamestnancov veľmi dobrá firma s nadštandardnými platmi. Všetko sa však zmenilo za posledných päť rokov, keď ľudia takmer vôbec nepocítili nárast platov. Začalo sa teda rokovanie, aby im v rámci kolektívnej zmluvy navýšili platy o sedemdesiat eur. Vedenie firmy sa však s takýmto návrhom nestotožnilo. Keď po dlhých týždňoch neprichádzal nijaký kompromis, Spišiaci vyšli v decembri vlani pred Vianocami do ulíc a úplne vážne mali v pláne ostrý štrajk. Nakoniec však vedenie firmy pred pár dňami ustúpilo a na svete je nová kolektívna zmluva.

Nezamestnanosť u nás klesá, v niektorých regiónoch sú firmy nútené získavať kvalitných pracovníkov formou náboru. Pominuli časy, keď za bránou závodu stáli v rade desiatky nezamestnaných ochotných nahradiť nespokojencov. Dá sa teda predpokladať, že aj v blízkej budúcnosti budú zamestnanci na Slovensku stále častejšie zamestnávateľov tlačiť k múru rôznou formou protestov s cieľom vydobyť si vyššie a najmä dôstojnejšie platy.

Robert LANDIS

Dejiny nie sú ani biele, ani čierne, ale sú najmä s odtieňmi sivej

Rozbušky a zápalné šnúry 14. marca

Zhovárala sa: Eva ZELENAYOVÁ – Foto: SNN

V ostatných dňoch slovenskú spoločnosť polarizovalo video, ktoré Matica slovenská zdieľala na svojom kanáli TV MATICA Bez 14. marca. Nekládlo si za cieľ vnucovať názor, skôr vyvolať diskusiu na tabuizované témy. Že k nim obdobie prvej Slovenskej republiky patrí, je nepochybné. Ukázala to aj reakcia verejnosti na videodokument. Riaditeľa Slovenského historického ústavu Matice slovenskej (SHÚ) doc. PhDr. Ivana MRVU, CSc., sme požiadali o odborný pohľad na vzniknutú situáciu.

● Po búrlivej odozve na matičné video pozvala TA3 do diskusnej relácie predsedu MS Mariána Tkáča a riaditeľa Múzea SNP Stanislava Mičeva. Ako sa dá vysvetliť konštatovanie Stanislava Mičeva, že Slovenská armáda zohrala významnú úlohu v povstaní, ale odmietol názor, že bez 14. marca by nebol 29. august? Nie je to protikladný výklad udalosti?

Film je dielo, pre ktoré platí istá licencia, hovorí sa jej poetika. Autor má právo dedukovať, čo by bolo, keby nebolo alebo bolo. Takých diel aj s historickou tematikou vychádza pomerne veľa. Je úplne jasné, že 14. marec a 29. august sú spojené nádoby. Bez slovenskej samostatnosti, nech bola, aká bola, a povedzme si pravdu, že aj dnes máme veľmi obmedzenú samostatnosť, tak by nebola armáda ani Slovenská národná banka. Peniaze, ktoré išli do Banskej Bystrice, išli zo Slovenskej národnej banky. A nebyť 14. marca, tak nejestvuje žiadna Slovenská národná banka, a tak dve miliardy slovenských korún a ďalšie finančné zdroje by povstalci nemali k dispozícii. A bez peňazí nie je možné viesť boj. Slovensko v tom čase malo ministerstvo obrany, vlastné vojenské štruktúry, do ktorých Nemci ani nevideli. Plán povstania sa predsa zrodil na ministerstve obrany na Čatlošov pokyn. Rezort obrany pripravoval variant prechodu Slovenska na stranu Spojencov tak, ako sa to stalo vo Fínsku a v Rumunsku.

● Ale u nás to tak nedopadlo? V čom bola tragédia SNP?

Že to bola hra veľmocí. Ani Sovietsky zväz, samozrejme, ani Beneš so svojou londýnskou garnitúrou nemali záujem, aby Slovenská republika prešla na stranu Spojencov, čo bol pôvodný plán povstania. Taký variant si Beneš neželal. Potreboval, aby sa nejaké protinemecké hnutie prejavilo, ale v rámci Česko-Slovenska, a aby potom skrachovalo. Torpédovali ho aj sovietski parašutisti. Povraždili nevinných ľudí a bezpečnostné orgány proti nim nezakročili. Keď krčah pretiekol, prišla nemecká armáda.

Riaditeľ SHÚ Matice slovenskej I. MRVA prednáša na akcii Slovenských národných novín.

● A nebol spoločným menovateľom Moskvy a exilovej vlády v Londýne ateizmus? Nebola preto kresťanská Slovenská republika s kňazom vo funkcii prezidenta pre obe strany nežiaduca?

Dodnes sme s tým konfrontovaní. Prvá Slovenská republika je napádaná preto, lebo to bol štát národno-kresťanský. Kresťanstvo a národovectvo sa nenosí ani dnes. Komunisti vyznávali internacionalizmus a dnes je internacionalizmus tiež primárna doktrína globalizmu. Aj preto je Slovenský štát, a už vôbec jeho existencia spochybňovaná. Režim a štát sú dve rozdielne veci. Nikto nespochybňuje Česko-Slovensko, ktoré štyridsať rokov bolo totalitou, a v niektorých obdobiach dokonca oveľa horšou ako deravá slovenská totalita.

● Čo myslíte, prečo vznikla taká hystéria okolo spomínaného videa?

Existuje úsilie nabúrať Maticu slovenskú a prezentovať ju ako organizáciu usilujúcu sa o rehabilitáciu Slovenského štátu a jeho predstaviteľov, čo nie je pravda. Matica je univerzálna organizácia, ktorá dáva priestor celému spektru názorov. Jeden je aj ten, že prvá Slovenská republika nezohrala v dejinách nášho národa len negatívnu úlohu. Samozrejme, súčasťou jej vývoja boli negatívne udalosti, ktoré nezamlčujeme. V súčasnosti sa zdôrazňujú len perzekúcie a deportácie Židov, o pozitívach prvej štátnosti sa nehovorí.

● Mali by sme sa my Slováci ustavične z niečoho vyviňovať?

Každý štát má maslo na hlave. Má ho aj slovenský štát z rokov 1939 – 1945. Diali sa veci dobré, menej dobré a vyslovene zlé. Otroctvo v USA, britské i francúzske koloniálne zločiny, teror v iných štátoch nespochybňujú ich existenciu. A tak nemožno hľadieť na Slovenský štát len cez prizmu smutného osudu veľkej časti slovenských Židov a iné nebrať do úvahy.

● Aká bola situácia v Európe?

Karty vtedajšie mocnosti rozdali v roku 1938 tak, že náš priestor ovládol Adolf Hitler. Vieme, ako sa postupovalo v iných krajinách. Prakticky všade v Európe, kam siahala nacistická moc, boli Židia v podobnej, ak nie v oveľa horšej situácii ako na Slovensku. Vládne nariadenie s mocou zákona týkajúce sa Židov prezident nepodpísal. Podľa ústavy malo platnosť len tri mesiace. Vieme, že Židovský kódex platil dlhšie, ale potom exspiroval. Dopomohla tomu aj situácia na frontoch. Stačí sa pozrieť na nemecké hlásenia z rokov 1943 – 1944 o osude Židov, ktorí tu ostali. Nemci to vnímali veľmi negatívne. Vilém Prečan viaceré publikoval ešte v šesťdesiatych rokoch, ale to si všimne len málokto.

● Ste riaditeľom Slovenského historického ústavu Matice slovenskej. Skúšali ste iniciovať verejnú diskusiu o slovenských dejinách?

Také diskusie parciálne prebiehajú, ale treba povedať, že rovnaký názor na dejiny nikdy nebude ani v spoločnosti, ani medzi historikmi. Každý si niečo prežil, má istý pôvod, pohybuje sa v iných štruktúrach, a to ovplyvňuje názory. Otázkou je, ako vnímať dejiny. Podľa Otta Habsburga dejiny nie sú ani biele, ani čierne, sú len odtiene šedej, niekedy tmavšie, inokedy svetlejšie. A čo sa týka diskusie, jestvuje hrádza neochoty a subjektívnych pohľadov. Inak vníma povstanie ten, kto sa zúčastnil napokon na víťaznej strane a potom mal z účasti aj materiálne výhody, inak rodiny Slovákov povraždených nemeckými bezpečnostnými službami. Inak ho vidia potomkovia Nemcov napríklad zo Skleného, kde bolo povraždených stoosemdesiat ľudí, alebo rôznymi živlami prenasledovaní Slováci. Téma prvej Slovenskej republiky je ešte živá história a hovorí sa, že história začína byť objektívnejšia až vtedy, keď už zomrel posledný pamätník. Takže počkajme si ešte zhruba tridsať rokov, ale to nám zas budú chýbať informácie od priamych svedkov doby.

Reakcie na videodokument Bez 14. marca si prečítate aj na strane 8.

MEDZI NAMI

Špirála nenávisti

Ľudovít ŠTEVKO

Matica slovenská a tvorcovia krátkej videosnímky o Slovenskom štáte sa rozhodli stiahnuť svoje polemické, ale vôbec nie poburujúce video zo svojho webu a portálu YouTube. A urobili dobre. Nie preto, že by tým priznali akúkoľvek vinu z propagácie tabuizovanej témy alebo z neodôvodneného strachu pred následkami sporného antidiskriminačného zákona, ale preto, aby urobili prietrž špirály nenávisti, ktorú roztočili proti najstaršej národnej ustanovizni Slovákov médiá a niektorí „majitelia historickej pravdy“. Možno sa táto téma vôbec nemala objaviť na webových portáloch v zjednodušenej podobe spotu vzhľadom na jej citlivosť, pretože len samotný pojem prvý Slovenský štát doteraz pôsobí na isté skupiny ľudí ako červené súkno na býka. Výsledok dláždený dobrými úmyslami diskutovať o veciach, ktoré ťažia historické vedomie národa ako balvan, sa obrátili proti tým, čo chcú slobodne vyjadriť svoj názor, ktorý síce nikoho neuráža, ale popudzuje už len preto, že existuje. Nemá zmysel vyťahovať z kontextu onoho videa jednotlivosti a prehadzovať ich ako tenisovú loptičku na druhú stranu dvorca tam, kde je zaujatý rozhodca bez ochoty pripustiť najmenšiu diskusiu.

Pred rokom1989 bol v Slovenskej televízii odvysielaný oficiálny propagandistický dokument o „klérofašistickom Slovenskom štáte“ bez náznaku historickej korektnosti, zato plný stupídnych ideologických zvráteností. Niektorí vtedajší disidenti odsúdili tento film vo svojich samizdatoch. Dnes akoby sa karta obrátila, odsudzujú sa tí, čo odmietajú čiernobiely pohľad na našu nedávnu históriu v čase druhej svetovej kataklizmy. „Oficiálni historici“ a mediálni cenzori oháňajúci sa antidiskriminačnou legislatívou, presvedčení o svojej spôsobilosti súdiť potláčajú slobodu prejavu a vyháňajú z verejného priestoru do internetového disentu ľudí s inými názormi. Na „nacionalistov, rasistov, homofóbov a extrémistov“ všetkého druhu máme nový trestný kódex aj novú kategóriu udavačov (bielych vrán), ktorí svoje zistenia z internetových portálov posielajú vo forme hlásení priamo prokuratúre. Aj krátke video o Slovenskom štáte má v rukách špeciálny prokurátor, aby posúdil trestnoprávnu zodpovednosť jeho autorov.

Hovoríte, že je to absurdné, a pýtate sa, čo sa to na Slovensku vlastne deje? Prečo sa vytvárajú osobitné sudcovské komisie na odhaľovanie extrémizmu vo verejnosti, keď máme verejný extrémizmus v slovenskom parlamente, v ktorom je vulgarizácia komunikácie a jazyková hrubosť politiky na dennom poriadku? Môžeme sa len čudovať a hľadať odpovede. V stredoveku existoval inštitút ad inquisitio haereticae pravitatis – na zisťovanie kacírskych neprávostí, dnes je to inštitucionálna forma inkvizície na zisťovanie extrémizmu ukotvená v legislatíve. Treba si priznať, že novodobá inkvizícia nie je slovenský vynález. Katalánsky trestný kódex z roku 2014, známy ako Zákon za vyhubenie homofóbie, bifóbie a transfóbie, je v európskom zákonodarstve „priekopnícky“, lebo postihuje všetkých homofóbov, čo ohovárajú, urážajú slovom alebo činmi ľudí inej sexuálnej orientácie. Článok 30 španielskeho kódexu je šokujúci: „Ak je niekto obvinený z porušovania tohto zákona, je rovno preukázaný ako vinný, až kým nedokáže svoju nevinu.“

Bude aj Matica slovenská obvinená z porušovania antiextrémistického zákona a preukázaná ako vinná, až kým nedokáže svoju nevinu? Podľa princípu prezumpcie viny? Pravda, Denník N a denník Sme, historik Dušan Kováč a Stanislav Mičev (evidovaný vo zväzkoch ŠTB pod registračným číslom 18690 ako kandidát tajnej spolupráce) sú zajedno: vina Matice sa preukázala. Kto si pozorne pozrel štvorminútové polemické video Mariána Tkáča, nepochopí, prečo vyvolalo vlnu vášní. Podľa všetkého najväčšou chybou a previnením tohto „dielka“ je, že vyšlo na webovej stránke Matice slovenskej. Lebo keď profesionálni aj amatérski udavači počujú slovo Matica, zbystria pozornosť, rýchlo zistia, že hon na bosorky sa začal. Ako voľakedy, tak aj dnes.

Nový prezident USA žiada od Európy rozhodnosť a viac peňazí

Amerika first! Ale svet už nie je len západný

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Od nástupu nového prezidenta USA sme si museli privyknúť na dovtedy nevídané priamočiare útoky na médiá, na konkrétne tituly novín či televízie, ku ktorým sme pristupovali dlhé roky ako k neomylným hlásateľom pravdy a nespochybniteľných faktov. Prvé vystúpenie prezidenta pred Kongresom USA však ukázalo úplne iný obraz Donalda Trumpa ako doteraz – nekonfliktného, optimistického, bez divokej gestikulácie. Ako sa nás to všetko týka?

Zo slovníka americkej angličtiny katapultoval Donald Trump do každodenného používania slová, ktoré sme dovtedy s takým dôrazom nepočuli. Tak sme zistili, že USA sú úplne iné, než ako sa nám zdalo dovtedy. Po hodinovom prejave v Kongrese, prerušovanom množstvom súhlasných potleskov, budeme sledovať vývoj, ako sa zo Spojených štátov amerických stane štát prvoradý pre občana a opäť s veľkolepou armádou, ktorá nebude vojny prehrávať, ale len vyhrávať...

■ **KONGRESOVÁ RÉTORIKA**

Kto sledoval v priamom prenose prvé vystúpenie prezidenta Trumpa pred kongresom, videl úplne inú scénu; videl, ako sa prudko zmenila aj samotná republikánska väčšina v Kongrese – veď s takým nadšením prezidentovi ešte nikdy netlieskali – ešte nikdy mu nepripravili také takmer ovácie, aj keď hovoril o najkontroverznejších programoch, ako je trebárs stavba múra na južnej hranici USA.

Uvidíme, ako Trump naplní heslo Make America great again, ako a čím naplní heslo America first v tomto čase, keď trebárs u nás nijaký politik nehlása Najprv Slovensko, Slovensko predovšetkým, keďže v Európskej únii platia iné pravidlá a aj iný, často veľmi záväzný a až zväzujúci slovník. Predsa však z Trumpovho prejavu pripomeňme jednu vec: zdôraznenie silnej podpory Severoatlantickej aliancie NATO, po ktorej sú všetky niekdajšie pochybnosti zabudnuté. USA Donalda Trumpa sa k NATO hlásia veľmi dôrazne s tým, že „aj partneri si musia plniť svoje finančné záväzky“, lebo – ako prezident pripomínal – mali s nimi „veľmi tvrdú a otvorenú debatu a začali to plniť“.

Na tomto mieste vystúpenia sa prezident odchýlil od napísaného textu s poznámkou: „Môžem vám povedať, že v skutočnosti sa už peniaze hrnú! – Money is pouring in.“ A táto pasáž, privítaná mohutnými ováciami Kongresu postojačky, sa nás, či už chceme, alebo nechceme, týka bezprostredne a naliehavo. Problém spočíva totiž v tom, že sa nediskutuje, vlastne keď si to preložíme doslova, diskusia sa nepripúšťa. Pritom USA majú zvýšiť výdavky na obranu o päťdesiatštyri miliárd dolárov!

■ **NÁŠ PODIEL...**

Americká politika teda nebude strácať na zaujímavosti, osobitne preto, ako sa podarí naplniť ciele nového prezidenta, ktorý jednoznačne zmietol mnohé z politiky predošlého šéfa Bieleho domu. Súdiac z prejavu pred Kongresom je zrejmé, že pokiaľ sa všetci Spojenci nechcú dočkať utlmenia spojeneckých záväzkov USA – a to prezident povedal veľmi priamočiaro – budú musieť prispieť na spoločnú obranu. Spomedzi našich susedov sa prvé a najviac zvrtlo Česko, a to už v posledných dvoch-troch rokoch, teda už za predchádzajúceho amerického prezidenta Obamu, ktorý tiež tlačil na vyššie príspevky, keď medziročne zvyšuje obranný rozpočet aj o desať percent. Podľa českého ministra obrany len „málokto otočil tak razantne“. Jedna z príčin však je aj v tom, že Česká republika je súčasťou nového programu NATO za poldruha miliardy eur. Je to elektronický strategický program na nasadenie bezpilotných prístrojov na nepretržité sledovanie pozemných cieľov na rozsiahlom území z veľkej výšky. A nielen to, aj na ich priame prepojenie s operačnými strediskami a veliteľskými centrami na zemi. Umožní to kedykoľvek a kdekoľvek sledovať všetky pozemné ciele (aj pohyblivé), aj keby ich bolo niekoľko desiatok tisíc, a „operatívne reagovať“. Inými slovami – tento systém, ku ktorému má mať česká armáda prístup pred rokom 2019, lebo sa na ňom podieľa český priemysel, bude mať „v boji informačnú prevahu nad akýmkoľvek protivníkom“. Presne s takýmto istým tvrdením však vystúpil prednedávnom aj prezident Ruskej federácie V. Putin, keď povedal, že ruské výdavky na obranu sú síce desaťkrát menšie ako výdavky len samotných USA, ale ruské ozbrojené sily sú schopné brániť sa pred akýmkoľvek protivníkom.

■ **NATO POSTUPUJE**

Vráťme sa však na našu pôdu. Problém výdavkov na obranu závisí, ako vidno v českom prípade, aj od toho, ako sú armáda a štát schopné v rámci spoločného úsilia nasadiť vlastné výrobné zdroje. Z malých štátov NATO dve percentá na obranu dáva len Estónsko. Najväčší z troch pobaltských štátov – Litva, teraz na svoje základne na juhu štátu prijal obrnenú jednotku s tromi desiatkami tankov bundeswehru – prvý takýto nemecký kontingent v týchto končinách od rokov druhej svetovej vojny. Náš severný sused Poľsko vynakladá na obranu v rámci NATO požadované dve percentá z hrubého domáceho produktu. A zároveň (v tom čase ako Pobaltie, konkrétne Litva prijala v tejto operácii tam veliacu nemeckú jednotku) do Poľska prichádza 3 500-členná americká brigáda s určením rozdeliť sa nielen do troch pobaltských štátov, ale aj do Rumunska, Bulharska, Maďarska s tým, že ich neskoršie posilní tisícosemsto príslušníkov letectva. Hranica priamej vojenskej prítomnosti Aliancie NATO sa posunula o tisíce kilometrov na východ.

Za takýchto okolností zostal vo februárovom Mníchove na medzinárodnej konferencii o bezpečnosti prítomný ruský minister zahraničných vecí Sergej Lavrov osamotený, keď označil NATO „za inštitúciu studenej vojny, ktorá nerozmýšľa inak ako v časoch studenej vojny, a to ani rozumom a ani srdcom.“ Avšak to mu nebránilo, aby vyzýval „k pragmatickej spolupráci osobitne s USA, pretože posilnenie vzájomných vzťahov je v záujme oboch štátov“. Lenže v hodinovom prejave Trumpa pred Kongresom odznelo vyše päťtisíc slov, ale ani jedno o Rusku.

Samit premiérov o potravinách vo Varšave bol pod taktovkou Slovenskej republiky

Vyšehradská štvorka pritlačila na Brusel

Ján ČERNÝ – Foto: archív SNN

Samit premiérov Vyšehradskej štvorky o problematike dvojakej kvality potravín v rámci členských štátov Európskej únie sa uskutočnil z iniciatívy Slovenska vo Varšave. Výsledkom samitu je okrem iného aj deklarácia, ktorá opisuje problémy súvisiace s dovozom nekvalitných výrobkov do „nových“ členských krajín Európskej únie.

„Budeme žiadať Európsku komisiu, aby rázne zakročila proti takýmto praktikám,“ povedal ešte pred varšavským stretnutím predseda vlády SR Robert Fico. Podľa neho ide o hlas štyroch premiérov za šesťdesiatpäť miliónov ľudí. Zvolanie samitu predseda vlády avizoval v čase, keď ministerstvo pôdohospodárstva spolu so štátnymi veterinármi potvrdilo dôkazmi dvojakú kvalitu potravinových výrobkov predávaných v krajinách Únie.

■ **DÔKAZY NEPUSTIA**

Štátna veterinárna a potravinová správa v rámci odborného laboratórneho výskumu odobrala vzorky dvadsiatich dvoch potravín, ktoré sa predávali v maloobchodoch v Bratislave a v rakúskych obciach Kittsee a Hainburg, a zistila, že takmer polovica testovaných výrobkov nadnárodných výrobcov bola v Rakúsku kvalitnejšia ako tie, čo sa predávajú na Slovensku. Najhoršie obstáli sladené nápoje, koreniny, syry, čaje a mäsové výrobky. Podobná situácia vyvolala spotrebiteľský vzdor aj u susedov v Českej republike. Tamojší premiér Bohuslav Sobotka dokonca navrhol, aby sa na mimoriadnom samite Vyšehradskej štvorky pre rozdielnu kvalitu potravín zúčastnil aj zástupca Európskej komisie. O niečo neskôr, 6. marca, sa v Bruseli uskutočnilo zasadnutie rady ministrov pôdohospodárstva EÚ, na ktorom Slovensko spolu s Maďarskom predostrelo otázku zabezpečenia rovnakej kvality a zloženia potravín, ktoré nadnárodné koncerny predávajú na rôznych trhoch pod tou istou značkou. Ani Brusel nemôže brať na ľahkú váhu obchodný priestor so šesťdesiatimi piatimi miliónmi spotrebiteľov, preto je nádej, že sa situácia bude meniť na prospech doterajších spotrebiteľov „druhej kategórie“, teda aj nás na Slovensku. Riešením problému dvojakej kvality potravín vytvorením európskej legislatívy by tak konečne mohlo dôjsť k zamedzeniu dovozu niektorých potravín síce v rovnakom obale, ale v rozdielnej, teda v nižšej kvalite.

■ **VÍTAJÚ INICIATÍVU**

„Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora (SPPK) víta iniciatívu predsedu vlády SR Roberta Fica riešiť problematiku dvojitej kvality potravín na mimoriadnom samite krajín Vyšehradskej štvorky a apelovať na Európsku komisiu, aby zabránila nadnárodným spoločnostiam dovážať na trhy nových členských krajín rôzne kategórie potravín,“ konštatuje

sa v aktuálnej správe z prostredia SPPK. Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora to pokladá za zavádzanie slovenského spotrebiteľa. „Nevidíme dôvod, prečo by mal práve slovenský spotrebiteľ konzumovať potraviny s väčším množstvom konzervantov a pridávaných látok, nižším obsahom mäsovej zložky či nápoje s pridanými umelými sladidlami namiesto cukru,“ pripomína SPPK a opätovne apeluje na slovenských spotrebiteľov, aby sa pri kúpe pozornejšie zaoberali pôvodom potravín. Zárukou kvality, bezpečnosti a čerstvosti sú aj naďalej slovenské, regionálne potraviny vyrobené z domácich surovín, navyše pod stálou kontrolou a bez špekulatívnych praktík.

■ **INÉ CHUTE?**

Aj preto veľa ľudí chodí potraviny nakupovať za hranice Slovenska. Podľa prieskumov sú u našich západných susedov tie isté potraviny kvalitatívne neporovnateľné. Aj bývalý komisár pre zdravie John Dalli dávnejšie priznal, že do strednej a východnej Európy môžu ísť menej kvalitné potraviny. Podľa firiem vraj „máme iné chute“. Podozrenie, že výrobcovia pod rôznymi zámienkami dodávajú do nových členských štátov EÚ menej kvalitné produkty obsahujúce rôzne náhrady, sa objavilo už pred niekoľkými rokmi a potvrdili ho aj rôzne nezávislé výskumy a rozbory. Ak máte poznatky o podobných praktikách, nenechajte si ich iba pre seba! Zbierajte dôkazy, fotografujte návody a informácie na obaloch a svoje zistenia dávajte na vedomie kompetentným, trebárs aj našim europoslancom v Bruseli.

NA MARGO

Prudké prehodnocovanie, prepisovanie ukrajinských dejín od základu vyvoláva otázky na Slovensku. Prednedávnom zomrel jeden zo vzácnych očitých svedkov príbehu vojakov Slovenskej armády – svedok účasti na protifašistickom odboji Slovákov v katakombách Odesy, Zvolenčan Milan Zeke. V dvojčísle SNN 38 – 39/2016 sme uverejnili výnimočné svedectvo bývalého dlhoročného pracovníka Chemolaku Smolenice Antona Hazuchu o odeských katakombách. Je to mimoriadne zaujímavé rozprávanie o tom, ako v roku 1973 boli na turistickom zájazde na Kryme a v Odese.

Návraty k Odese

Na programe mali aj návštevu odeských katakomb a tam videli na stenách namaľované výjavy veľkonočnej polievačky. Vďaka tomu sa neľahko, ale napokon predsa stretli s ľuďmi, ktorí si pamätali príslušníkov Slovenskej armády. Pripíjalo sa na slovenských vojakov, ktorí pomáhali a aj zachraňovali životy miestnym obyvateľom. Ešte v roku 1974 bola spomienka na nich veľmi živá, hoci stretnutie s našimi turistami bolo náhodné.

V roku 1960 sa konala v Odese slávnosť, na ktorej odhaľovali pamätníky padlým i žijúcim účastníkom bojov za mesto a za ozbrojený boj počas nemeckej okupácie. „Na večné časy si obyvatelia mesta zapamätajú slovenských antifašistov, najmä Jána Pavlíka, ktorí nadviazali spojenie s miestnymi odbojármi, pomáhali im zbraňami, zásobovali ich a napokon sami prešli do podzemia, aby bojovali proti fašistom zároveň so sovietskymi partizánmi,“ takto v dobovom politickom žargóne sa vtedy hovorilo, že na večné veky sa táto svetlá stránka spoločného boja zapíše do dejín. Pri tejto vtedy najväčšej slávnosti bol prítomný aj slovenský novinár, reportér Bohuš Chňoupek. On prvý opísal príbeh príslušníkov Slovenskej armády v odeských katakombách plný dramatických udalostí. V katakombách bolo vyše stošesťdesiat slovenských vojakov a o nich sa dovtedy nehovorilo. Na veľkej slávnosti pri odhaľovaní Aleje slávy sa z česko-slovenskej strany nezúčastnil nikto. Prítomný bol len jeden človek. Slovenský novinár.

Táto veta hovorí za celú knihu. Hoci to bolo v časoch družby ZSSR a ČSSR na večné časy, osud slovenských vojakov v odeských katakombách bol aj po rokoch tabu. Bol to reportér Chňoupek, ktorému to nedalo, preto bol aj jediný na tejto veľkej sláve. Aj vtedy a aj zo spätného pohľadu je dobre, že to bol práve slovenský reportér, Slovák, pre ktorého osudy príslušníkov Slovenskej armády neboli čierno-biele, novinár, ktorý sa s tým vyrovnal oveľa skôr než slovenskí historici, a o politikoch ani nehovoriac. Dodnes je príbeh odeských katakomb – ako o tom svedčí aj svedectvo pána Hazuchu, nezabudnuté a najmä nezabudnuteľné. K pamiatke Slovákov tak ako k ich životom, ale aj hrobom sa budeme vracať. Paradoxne, je to aj osobitné posolstvo, odkaz jedného slovenského reportéra.

Dušan D. KERNÝ

ROZHOVOR TÝŽDŇA

So spisovateľkou a propagátorkou literatúry Zuzanou KUGLEROVOU o zátočinách tvorby

Slovo je zrkadlom ľudskej duše

Zhovával sa Maroš M. BANČEJ – Foto: Z. K.

Takmer tridsať kníh – od básnických zbierok cez rozprávky, romány až po povesti, ktoré sa napokon stali kľúčovým žánrom tejto úspešnej autorky. Tak by sa dala v skratke charakterizovať tvorba spisovateľky Zuzany KUGLEROVEJ. Okrem autorskej práce je táto autorka aktívnou organizátorkou literárnych podujatí a neúnavnou propagátorkou slovenskej literatúry doma aj v zahraničí.

Literátku Zuzanu KUGLEROVÚ súčasná situácia literárnych organizácií neuspokojuje.

● Poézia, próza, povesti, rozprávky... Ako sa prelína spisovateľka Zuzana Kuglerová medzi žánrami? Je to o tom, v čom momentálne žijete alebo si po próze poviete: Teraz je čas na básnenie, aby som si oddýchla?

Je to skôr taká globálna potreba dať svoje vnútro von, nie je to iba o pocitoch, ale o vnemoch, ktoré do seba počas dňa prijímam. A keďže tých dní v mojom živote pribúda, tak je ten vnemovo-pocitový balík čím ďalej tým väčší. V podstate je to nepretržitý tok. No ten sa delí na viacero kanálikov, potokov, riečok, riek. Veľký prúd – to sú žánrovo rozsiahlejšie útvary – próza, romány. S tými musím pracovať ako sochár s kameňom. Postupne usekávať, tvarovať. No popritom sa žiada aj niečo menšie, oddychové, niečo, čo je srdcom na dlani. Tým je pre mňa poézia. Takže si pri písaní väčších próz dávam poetické pauzičky. Poéziu však málokedy píšem smerom von k čitateľovi. Je to pre mňa natoľko intímna záležitosť, že si ju nechávam pre seba. Keď je ich slušnejšia kôpka, tak sa na ne pozriem – a triedim. Tak je to aj s rozprávkami. Kedysi jeden z kritikov povedal, že moje rozprávky majú v sebe ornamentalizmus. Ich vnútorné procesy sú zložité, sú skôr pre starších. No a potom sa mi zažiada niečo jednoduchšie – vtedy píšem napríklad povesti. Tie majú svoju predurčenú výstavbu, líniu. Dominantný je v nich príbeh. Tam nemožno príliš špekulovať s básnickými prívlastkami. Tak sa vo mne všetky tie žánre prepletajú. Netvrdím, že ich píšem súčasne. No píšem stále. O všetkom. O živote čo bol, je aj bude.

● Keď už sme pri tom živote, rád sa pýtam kolegov od pera, aký význam má pre nich práve to nažité. Je pre spisovateľa nevyhnutné, mať toho za sebou čo najviac vrátane životných období, ktoré by s ním čitateľ určite nemenil?

Bez nažitého nenapíšete nič vlastné, originálne. Stanete sa len papagájom, čo opakuje cudzie príbehy, cudzie myšlienky v rôznych obmenách, v rôznom obale, ale stále to isté. Preto mám do istej miery výhrady proti takzvaným „ženským románom“ – sú veľakrát klišé, s tou istou mriežkou pocitov, podobným druhom udalostí a podobným scenárom. Aj keď zas – na druhej strane musím povedať, že najmä v posledných rokoch vďaka priateľstvám s niekoľkými autorkami takéhoto druhu kníh objavujem aj túto prózu. Majú totiž rovinu, na ktorú sa vie napojiť veľmi veľa žien. Práve vďaka tomu, že takéto prežívanie je viac-menej univerzálne, vedia sa v ňom nájsť. Vnímam, že aj tu sa objavujú kvalitné diela vymykajúce sa z priemeru. Ja mám však príliš dobrodružnú povahu, aby mi stačil takýto žáner. Mám rada, keď sa to v mojich románoch hýbe, keď je tam akcia, dej, napätie, boj.

● Vráťme sa k povestiam. Je to fascinujúca oblasť literatúry, ktorá však dnešnú mladšiu spisovateľskú generáciu láka pomenej. Ako ste sa k povestiam dostali a ako si s povesťami rozumiete?

Povesti sú jedna z najtajuplnejších žánrových foriem, aké poznám. Dostala som sa k nim ako novinárka v období, keď som sa presťahovala do Žiliny, v ktorej som bývala asi dvadsať rokov. Zakotvila som v Žilinských novinách. Šéfredaktorom tam bol vtedy Jaroslav Borák. Poslal ma do terénu, ktorý bol pre mňa celkom cudzí – na bytčianske kopanice. Ocitla som sa uprostred prekvitajúcej, krásnej májovej prírody. Prišla som až do Setechova, časti Petrovíc. Tam som zbadala pár domov, no na uliciach ani živáčika. Presne ako v Dobšinského rozprávke. Mala som obavu, ako tu robiť rozhovor – keď som zrazu pred sebou zbadala tetušku. Niesla dve vedrá s vodou. Rozbehla som sa za tetou a kričím: „Dobrý deň, môžete sa zastaviť?“ Teta sa zľakla a rozbehla sa aj s tými vedrami plnými vody dole cestou. Potkla sa, chúďatko, a vytkla si nohu. No hneď sa vedela vynájsť. Vopchala si ju do potoka. Bolo ju treba odviezť do nemocnice v Bytči. Pomoc prišla v nákladnom aute. Murári v ňom viezli stavebný materiál na opravu setechovskej kaplnky. Chlapci vyložili tetušku na korbu, ja som si sadla k nej. Hneď po tom, čo som ju odovzdala do rúk lekára, som sa vrátila do redakcie a písala. Neznalá tunajších pomerov som Setechov nazvala lazmi. Len čo článok vyšiel, vtrhol do redakcie starosta rozčúlený, čo som si to dovolila, že aké lazy, keď je to poctivá časť Petrovíc. Slovo dalo slovo, povedala som mu, že som len prednedávnom prišla z Bratislavy, kde lazy znamenajú dedinskú idylku. On zas, že je to hanlivá nadávka. Pán starosta došiel aj nabudúce. Doniesol malú fľaštičku. Dali sme si po pohárik – a jemu sa rozviazal jazyk. Porozprával mi pár povestí – o poslednej bosorke, ktorá sa narodila v Petroviciach, o krásnej uhliarke, ktorej sa premieňalo uhlie pod rukami na zlato. Povestí pribúdalo, až kým ich nebolo dosť na knihu. Prvú, druhú, tretiu, štvrtú a teraz piatu. No a keďže v každej povesti je kus poctivej histórie, rozumiem si s nimi vynikajúco.

● Mne osobne sa zdá, že spisovateľské aktivity v posledných pár rokoch príjemne ožívajú – od autogramiád a prezentácií nových kníh až po nielen pre mňa príťažlivé autorské čítania. V mnohých takýchto spisovateľských podujatiach máte prsty, na mnohých sa aktívne zúčastňujete. Nastáva podľa vás toľko očakávaná renesancia slovenskej literatúry a jej návrat do verejného života?

Som od narodenia hyperaktívny tvor, paradoxne, nevydržím sedieť na stoličke, aj keď si to spisovateľské remeslo žiada. A som už príliš dlho na literárnej scéne, aby som nevedela, že bez prezentácie ani ten najlepší autor nemá budúcnosť. V časoch, keď som bola mladou začínajúcou autorkou, pre nás vydavateľstvá takúto službu nerobili. A mnohé ju nerobia ani dnes. Museli sme sa to naučiť za pochodu. Aj keď priznávam, že mne asi dalo do vienka takú tú prirodzenú dravosť, niekedy až agresivitu novinárske remeslo, a to v teréne, ktorý nebol ľahký, vyžadovalo si húževnatosť a tvrdosť, sebazaprenie. Dnes je kníh ako maku v makovici. A spisovateľ musí byť všetkým zároveň, nielen autorom. Musí byť manažérom, musí ovládať marketingové stratégie, grafické programy, aby si vedel urobiť aspoň tú najjednoduchšiu pozvánku, musí mať mikrofónový hlas, musí mať empatiu, byť asertívny...

Renesancia literárneho života? Neviem, či sa to dá presne takto pomenovať. Asi je to skôr o tom, že väčšina autorov čaká, že marketing, resp. posunutie diela k čitateľovi za nich spraví niekto iný. Omyl, vážení. Sami od seba to neurobia ani veľké spisovateľské organizácie. Treba tam proste ísť. A aj potom počítať s tým, že niekto sa na vás pozrie ako na blázna a povie: čo zase táto chce? Skúseností na túto tému je veľa. Nie všetky sú radostné. Ale zas na druhej strane – paradoxne, práve pre toto som sa naučila starať o predaj vlastných kníh. A pochopila ešte jedno. Keď jeden kôň ťahá záprah, tak mu je ťažký. Ale keď ho už ťahajú dvaja, traja, tak je mu ľahší. Preto chodím rada na besedy v dvojici, niekedy aj v trojici. Dobrú skúsenosť mám s kontrastnými žánrami. Ak idem na besedu prezentovať svoju dlhšiu románovú tvorbu, je dobré, ak je mojím spoločníkom autor kratších žánrov, napríklad aforista Ondrej Kalamár alebo básnici – Janko Tazberík, Erik Ondrejička či iní. Dáva to besede, resp. čítačkám širší rozmer, šťavu.

● Keď rozprávame o literatúre, nedá mi dotknúť sa jej duchovného rozmeru. Samozrejme, zábavná a inak relaxačná funkcia písania je najmä pre dnešné masmédiá príťažlivejšia, ale predsa. Veríte v katarziu, v očistnú úlohu literatúry v dnešnom digitálnom svete?

Áno. Pre mňa má katarzný účinok najmä poézia, ale v podstate každé písmeno, slovo, ktoré napíšeme, je zrkadlo, v ktorom sa odráža naša duša. V tom napísanom je naše pravé, originálne ja, to, čo ukrývame v sebe. Pretože v reálnom živote sme sa naučili do istej miery hrať. Neodkrývame v ňom všetko – možno preto, že sa bojíme, možno preto, že určité obdobia života nám priniesli negatívne skúsenosti, straty a my ich nechceme zažiť znova. Preto sa tvárime, že sme úspešnejší, ako sme alebo nešťastnejší ako sme. Lenže to zrkadlo našich písmen zachytáva vnútorného človeka, čo je v nás. To naše pravé ja.

V Belehrade so spisovateľmi J. TAZBERÍKOM, V. VALENTÍKOM a O. KALAMÁROM.

● Voľakedy pred novembrom 1989 bola jedna spisovateľská organizácia, do veľkej miery vo vleku vtedajších mocenských štruktúr. Dnes ich máme prinajmenšom sedem, rôzne záujmové združenia nepočítajúc. Pomáha či pomáhalo to podľa vás spisovateľom? Alebo to bolo len jedno obdobie a po všelijakých kauzách (napríklad Dom spisovateľov na Laurinskej ulici v Bratislave) je čas prehodnotiť situáciu a nájsť funkčnejší model?

Funkčnejší model si vyžaduje každé obdobie v dejinách ľudstva. Ja som v dvoch literárnych, nazvime to že kamenných organizáciách. Som členkou Spolku slovenských spisovateľov a členkou Slovenského centra PEN. Kým som žila v Žiline, ich problémy som vnímala viac-menej okrajovo. No po návrate do Bratislavy vystúpili mnohé veci do popredia, a to v dosť hrozivej podobe. Dom spisovateľov na Laurinskej... Prvýkrát som doň vkročila, keď som mala šestnásť rokov, s papiermi pod pazuchou, z ktorých sa mala narodiť moja prvá básnická zbierka Madona v hmlách. Pripadala som si tam ako Alenka v ríši divov. Všade bolo živo, plné kancelárie a na dverách menovky so zvučnými menami. Až som sa bála zaklopať. Dnes? Dom spisovateľov je hanbou Laurinskej, povedzme si to na rovinu. Budova je v katastrofálnom stave. V priestoroch, kde má kancelárie Spolok spisovateľov, sa dá ísť na záchod len s riadnym sebazaprením. Súdne spory odtláčajú rekonštrukciu tohto objektu bohvie kam. A budem úprimná, aj keď viem, že ma niektorí bardi zo Spolku za to nebudú mať radi. V podobnej situácii, ako je budova, je aj Spolok. Potrebuje rekonštrukciu. Zmenu.

● Ešte raz sa vrátim k povestiam a sprostredkovane aj k histórii. Máte svoje obľúbené historické obdobie, o ktorom píšete, či nebodaj by ste sa tam chceli na chvíľu presťahovať?

Pre mňa sú všetky obdobia v histórii Slovenska zaujímavé a atraktívne. Čím ďalej do minulosti, tým lepšie. Navyše sú obdobia, na ktoré si ani renomovaní autori historických románov netrúfnu. Ešte tak po stredovek, možno tatárske a turecké výboje, povedzme Slovania... Čiže to, čo nám bolo servírované ako žiakom, študentom. Lenže slovenská história je ďaleko bohatšia, učebnicové stránky na ňu nestačia. Niektoré obdobia a niektoré deje sa dajú krásne nájsť v dielach starých antických cestovateľov a historikov. Tí nepíšu o Slovensku takom, ako ho poznáme my. Píšu však o území, na ktorom žijeme, o vojnách, ktoré tu prebiehali, kmeňoch, mierových dohodách, vazalských zväzkoch. Teraz som napríklad ponorená do príbehu o vazalskom kvádskom kráľovičovi, ktorý som našla knihe Dejiny rímskej ríše za súmraku antiky od Ammania Marcelinusa. Baví ma vyťahovať takéto perličky z prepadliska času.

● Na začiatku rozhovoru sme spomínali váš autorský záber od poézie cez prózu, povesti či rozprávky. Akým žánrom žijete momentálne a na čo sa môžu čitatelia tešiť?

Mal by mi v najbližších dňoch vyjsť druhý diel Veľkej knihy slovenských povestí. A pracujem momentálne na príbehu, ktorý som našla v spomínanom Ammaniovi Marcelinusovi.

Dosť bolo lavírovania šéfstva aj grendelovčiny a dikovčiny vo verejnoprávnej rádiotelevízii

Povážlivý stav novinárskej etiky a morálky

Štefan DLUGOLINSKÝ, predseda Slovenskej asociácie novinárov – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Slovenská asociácia novinárov (SAN) vyjadruje vážne obavy zo súčasného stavu v novinárskej obci. Svoje postrehy z diania na Slovensku vyjadrili členovia druhej najpočetnejšej slovenskej novinárskej organizácie na svojom seminári 9. decembra 2016. Výsledkom nespokojnosti so súčasným stavom, ktorý v novinárskej obci už dlhší čas pretrváva, sú aj nasledujúce riadky adresované širokej verejnosti, politikom, politickým stranám, relevantným inštitúciám doma a v zahraničí.

V ostatných rokoch jasne rozoznať stúpajúcu krivku arogancie niektorých redaktorov, ktorí pracujú v mienkotvorných elektronických i tlačených médiách. Občania Slovenska sú často svedkami vzájomnej neúcty medzi redaktormi a politikmi, nízkej úrovne profesionality i komunikačných schopností, a čo je horšie, nestrannosť v médiách sa zosunula na najnižšiu úroveň od roku 1990.

■ EVIDENTNÁ NADPRÁCA

Je už akýmsi zaužívaným trendom prechod novinárov z elektronických médií do politiky na základe predchádzajúcej podprahovej spolupráce s konkrétnymi politickými stranami. Prípady sú evidentné a občania Slovenska to vidia. Nadpráca novinárom pre budúcnosť sľubuje i zabezpečuje dobre platenej pozície hovorcov, poslancov, asistentov, členov dozorných rád a podobne. Z hľadiska objektívneho posúdenia nedávneho tvrdého výroku predsedu vlády SR o novinárskych prostitútkach konštatujeme, že bol k pravde veľmi blízko. Stačí sledovať tlačové besedy s ministrami či poslancami vládnej koalície a dopredu je jasné, ktorí novinári si už dnes pripravujú voliteľné pozície na kandidátnych listinách niektorých politických strán v najbližších parlamentných voľbách.

Tlačové konferencie a besedy sa zvrhli na hádky novinárov s politikmi. Etika žurnalistiky sa dostala hlboko pod bod mrazu. Slovenská asociácia novinárov nechce obhajovať predsedu vlády, jeho výrok nebol ničím novým. Súčasný americký novinár a dlhoročný reportér televízie CBS Bernard Goldberg v knihe Ako novinári manipulujú nazval prostitútkou žurnalistiku, ktorá sa spreneverila službe občanom i poslaniu informovať objektívne. Novinárov označil za uzavretú spoločnosť, ktorá hlava-nehlava kritizuje iných, ale ostentatívne odmieta kritiku vlastnej práce. Diskusná relácia Sobotné dialógy, vysielaná 26. novembra 2016 v Slovenskom rozhlase, v plnej nahote obnažila súčasný „spôsob“ vedenia diskusie. Zastupujúci šéfredaktor sa okrem zarážajúcej arogancie oháňal aj tvrdením, že zastupuje koncesionárov Slovenska.

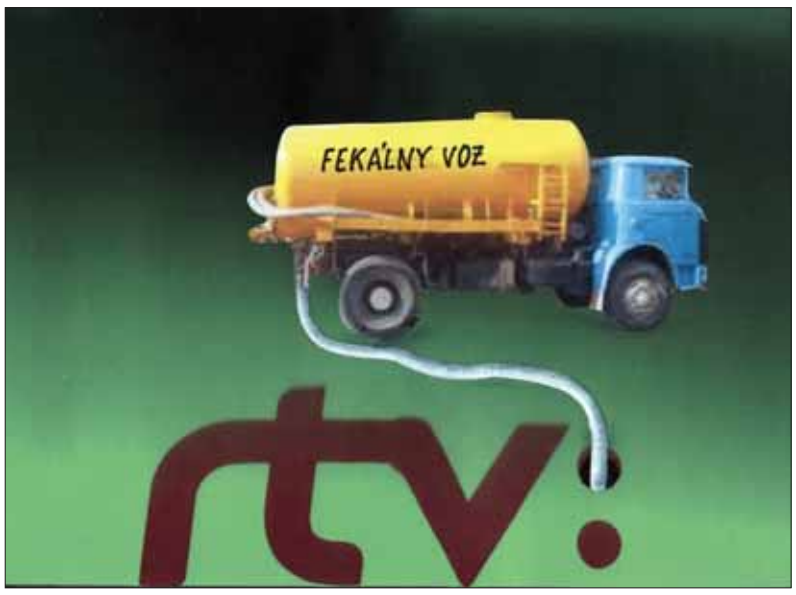

Taký mandát od nikoho nedostal. Koho vlastne zastupoval pán Dobšinský? Na odpoveď si slovenská verejnosť môže počkať do najbližších volieb. Diváci, ktorí sledujú diskusné relácie v CNN, BBC, ORF alebo Otázky Václava Moravca v Českej televízii, sa s ničím podobným ešte nestretli. A tu je aj podstata problému. Títo submisívni sluhovia politických našepkávačov a chlebodarcov, ktorí poúčajú iných o etike a morálke, sa sami dopúšťajú manipulácie, správajú sa ako detašovaný tlačový orgán politickej strany. Redaktor spravodajstva i publicistiky môže mať v súkromí akýkoľvek politický názor, ale nemôže ho prezentovať v komunikácii s respondentom vo verejnoprávnom médiu očividne politicky zaujato a navyše agresívnym štýlom.

■ HRUBÉ MANIPULOVANIE

Generálny riaditeľ RTVS Václav Mika z verejne známych dôvodov do dnešných dní kryje skompromitovaného šéfa spravodajstva Lukáša Dika za jeho dôvernú komunikáciu s poslancom za stranu OĽaNO-NOVA Gáborom Grendelom. Podľa ich vzájomnej komunikácie dochádzalo k hrubému manipulovaniu vysielania verejnej služby.

Všetci dobre vieme, že príchodom Václava Miku prišla rádiotelevíziu „zachraňovať“ nezištná výpomoc z Markízy aj so svojím videním sveta, so svojimi profesijnými a ľudskými väzbami. Neschopnosť odstrihnúť sa od týchto väzieb, ponížené služobníčkovanie opozičným politikom, ba dokonca participácia na porušovaní zákona sú veci, ktoré nositeľa takýchto „kvalít“ definitívne deklasujú z postu, ktorý zastáva. Koncentrovaná vulgárnosť v komunikácii a obmedzená slovná zásoba sú len bonusom navrch, ktoré svedčia o tom, že Lukáš Diko nemá na poste šéfa spravodajstva zotrvávať ani minútu.

V tejto súvislosti jeho dočasné vzdanie sa funkcie, dokiaľ konanie nepreverí komisia, možno vnímať skôr len ako taktický ústupok a vyčkávanie na vývin situácie. Komisia v tejto súvislosti však musí, ak nemá stratiť akúkoľvek vážnosť, odmietnuť hrať úlohu figového listu a rozhodnúť rigorózne.

Je zaujímavé, že generálny riaditeľ Mika neváhal za vyslovenie súkromného názoru na sociálnej sieti okamžite vyhodiť moderátorku Kristínu Kormúthovú. Takisto sa nerozpakoval trvalo suspendovať moderátorku Natáliu Žembovú za vystúpenie v spote na obhajobu prirodzenej rodiny.

Má pri takomto postoji generálneho riaditeľa a jeho riadiaceho manažmentu vôbec nejaký význam pripomínať zásadu hierarchie spravodajských informácií, keď sa vo večerných správach STV pred americkými prezidentskými voľbami objaví reportáž, v ktorej spievajú Pussy Riot nevkusnú odrhovačku Vagína je väčšia ako Trump!? Takisto je nemysliteľné, aby hlavná spravodajská relácia RTVS venovala celý vysielací čas iba voľbe amerického prezidenta a z USA informovali o tejto udalosti až dve slovenské redaktorky. To si nedovolí ani ZDF!

■ ROZDÁVAČI NÁLEPIEK

Istí ľudia, ktorých ktosi pasoval za mienkotvorné osobnosti v novinárskej obci, sa na Slovensku už dlhé roky oháňajú etikou žurnalistiky. Poučovali a ešte stále poučujú, čo a ako sa má, prípadne nemá v mediálnej oblasti robiť. V situáciách, keď niektorí redaktori sú verejne skompromitovaní, tzv. ochrancovia etiky mlčia. Prečo je to tak ? Všetci, ktorí do toho vidíme, po rokoch skúseností presne vieme, že za tým všetkým stoja neprajníci vzniku Slovenskej republiky.

Takýto stav pretrváva už od roku 1990. Pokiaľ v iných západných mienkotvorných médiách, najmä elektronických, pôsobia na kľúčových postoch v spravodajstve zväčša skúsení žurnalisti stredného veku, u nás sa uprednostňujú mladí, čo sotva absolvovali školenie kdesi vo Veľkej Británii alebo v USA. Školenie nemusí byť na prekážku, ale je zlé, ak chýba prirodzený profesionálny vývoj, vedomie zodpovednosti, ako aj prirodzená spätosť s krajinou, kde sa narodili.

Slovenská asociácia novinárov očakáva nápravu stavu najmä vo verejnej službe, ktorou je Rozhlas a televízia Slovenska. Chceme, aby náš list nebol chápaný ako akási nadpráca niektorej vládnucej politickej strane, ale ako poukázanie na nezdravý vývoj v novinárskej obci i v celej spoločnosti.

My novinári, ktorí sme od samého začiatku stáli pri vzniku Slovenskej republiky, s nemým úžasom dnes sledujeme tých, ktorí tento štát nechceli a na svoju „prácu“ dostávajú aj adekvátny vyjadrovací priestor. Do dnešných dní proti nemu sofistikovane bojujú, cielene podkopávajú základy štátnosti a do spoločnosti vnášajú nevraživosť a intoleranciu. Sme nespokojní aj s vytesňovaním iných názorových skupín, najmä vo vysielaní verejnej služby.

My proslovenskí novinári, členovia Slovenskej asociácie novinárov, ktorí to s našou krajinou mysleli vždy úprimne, dnes nedostávame takmer nijaký priestor na vyslovenie svojich názorov, postrehov i upozornení na nezdravé a pre občanov Slovenska škodlivé smerovanie šírené najmä verejnou službou RTVS. Preto od oslovených orgánov Slovenskej republiky očakávame nápravu.

Medzititulky: redakcia SNN

Autor vraj vzdelávacej divadelnej hry Natálka nevhodne zneužil symbol Panny Márie

Dvojitý meter pri takzvanej umeleckej hyperbole

René PAVLÍK, člen združenia Rastic – Foto: www.hlavnespravy.sk

V ostatných dňoch sa verejne diskutovalo o divadelnej hre Natálka. Autor použil ako podklad hry skutočnú udalosť z Čiech. V českej obci Vítkov traja skíni hodili do okien rómskeho obydlia A. Sivákovej a P. Kudríka zápalné fľaše. V dome vypukol požiar. Dvojročná dcérka Natálka bola na pokraji smrti. Iba zázrakom a mimoriadnym úsilím lekárov sa ju podarilo s osemdesiatimi percentami popálenín zachrániť. Udalosť mala v Čechách veľký mediálny ohlas. Útočníci boli usvedčení a odsúdení, pre postihnutých spoluobčania urobili zbierku. Udalosť sa stala v roku 2009.

Autor (?) slovenskej divadelnej hry si k príbehu primyslel hákový kríž aj sochu Panny Márie. Na základe týchto artefaktov sa z čisto rasovo motivovanej hry stala udalosť úplne iného charakteru. Už nešlo o vzťah Rómovia – rasisti. Dal do súvislosti prvú Slovenskú republiku, fašizmus druhej svetovej vojny a kresťanstvo. Hru už divadlo začalo predvádzať v slovenských školách, vraj ako podklad pre diskusiu o rasovej nenávisti. Rozoberať druhý plán výtvoru je zbytočné, no zneužitie symbolu našej Patrónky je neodpustiteľné.

■ SYMBOL KRESŤANSTVA

Proti zneucteniu symbolu kresťanstva sa ohradili občania Slovenska, Matica slovenská aj Konferencia biskupov Slovenska. Iba politológ E. Chmelár má iný názor. Píše: „Opäť sme tu svedkami snáh o cenzurovanie umeleckého prejavu. Umelci majú právo vyjadrovať sa v hyperbolách a symboloch. Navyše, v tomto kontexte dosť presných. Niekto sa nám tu totiž pokúša prehlásiť fakt, že Tisov fašistický štát (a pripomeňme Hitlerov satelit, s ktorým mal podpísanú ochrannú zmluvu, ktorá ho fakticky zbavovala suverenity) bol postavený na totalitárnom režime, ktorý sa opieral o moc katolíckej cirkvi.

■ ZBLÚDENÝ CHMELÁR

Fotografií hajlujúcich kňazov a biskupov je toľko, že toto spojenie môže popierať len absolútny ignorant alebo nehanebný luhár. Ja nemôžem za to, že sa slovenská katolícka cirkevná hierarchia s týmto faktom doteraz odmieta vyrovnať a bagatelizuje zločiny svojich pohlavárov z roku 1939 – 1945, ale táto symbolika je úplne namieste. (...) Podčiarknuté a sčítané: K zneužitiu kresťanských symbolov na šírenie fašistickej propagandy došlo počas vojnového štátu, nie počas divadelného predstavenia. Hoci sa nijakým spôsobom nedotkli Panny Márie, len sugestívnym spôsobom zvýraznili absurdnosť doby totalitného klerikálneho režimu.“ E. Chmelár obhajuje umelecké stvárnenie. Ak však Matica slovenská publikovala umelecké video s názvom Bez 14. marca, bola mediálne lynčovaná takmer päť dní. Tu už premisy umeleckého stvárnenia neplatia. Dvojaký meter...

Svastika na scéne...

Panna Mária a hákový kríž...

V čom máme vidieť umeleckú hyperbolu? Útočníci konali v Čechách, nie na Slovensku, do domu nevstúpili, hákový kríž nemohli nakresliť, matka poškodenej sochu svätej najskôr nepoužila a nikto počas udalosti nespomenul prvý štát Slovákov. Umelecká hyperbola to byť môže, ale prečo práve tento príbeh z Čiech má byť jej podkladom?

■ UMENIE A UMENIE

Dúfam, že autor hry si čoskoro prizve poradcov a v záujme vyváženosti napíše hru napríklad na podklade nemenovaného občana z Malaciek, ktorý má tiež rasistické skúsenosti, no na rozdiel od Natálky sa ho ani polícia, ani mienkotvorné médiá, ani štátne orgány nezastali a jeho trápenie trvá. Rasová neznášanlivosť je odporný prejav neľudskosti, ale vždy je potrebné hľadať príčinu. Ak sa prejaví bez príčiny, ide o duševnú poruchu, príčina však môže byť aj iná. Nevraživosť najčastejšie vzniká na základe nevyváženosti vzťahov. Poznáme to z rodiny, keď mladší súrodenec sa stane pre rodičov benjamínom, z čakárne, keď je niekto prednostne obslúžený, ale aj z dennej praxe, keď jedna časť obyvateľstva má výrazne väčšie práva ako druhá. Zodpovedný je vždy ten, kto takýto stav spôsobil.

POLEMIKA

Video spoločnosti Memorialis Bez 14. marca vyvolalo na Slovensku nebývalú diskusiu

Ubíjanie Slovákov vlastnými dejinami neprestáva

Pavol JAVORSKÝ – Kresba: Andrej MIŠANEK, Peter GOSSÁNYI

Matica slovenská zdieľala na svojom YouTube kanáli video alternatívnej histórie občianskeho združenia Memorialis, ktoré združuje slovenských vlastencov, s názvom Bez 14. marca. Podľa autorov, medzi ktorými bol aj predseda Matice slovenskej, nejde o historický dokument, ale variantný pohľad na obdobie prvej Slovenskej republiky v duchu, čo by sa stalo, keby nebolo 14. marca 1939, keď Slovenský snem vyhlásil Slovenský štát.

Slovenské médiá – až na výnimky – spustili spoločne organizovanú, hysterickú kampaň proti Matici. Jej predstaviteľov označovali za extrémistov, fašistov a Maticu za neživotnú a nepotrebnú inštitúciu. Opakujeme, Matica slovenská len zdieľala videodokument – nevytvorila ho ani nefinancovala. Publikovaním sa pokúsila otvoriť diskusiu na túto historickú tému. Po tom, ako na sociálnych sieťach diskusia pod video začala prekračovať hranice únosnosti, slušnosti a pokoja, rozhodla sa v záujme upokojenia situácie video zo svojho kanála TV MATICA stiahnuť. Napriek tomu sa ešte k videu niekoľko dní vyjadrovali známe osobnosti Slovenska i radoví občania. Niektoré z názorov publikujeme formou monitoringu.

Anton HRNKO, poslanec NR SR, podpredseda SNS: *V súvislosti s trochu naivným videom urobeným „amatérskym historikom“ z Matice sa opäť roztočil kolotoč „ubíjania Slovákov ich vlastnými dejinami“. Už v televíznej debate pred niekoľkými týždňami som povedal, že cesta boja s extrémizmom nemôže viesť cez extrémizmus opačného pólu. Nekompetentné extrémistické čechoslovakistické výlevy (D. Kováč) alebo skratkovité vykladanie z úst iných historikov, či tiežhistorikov, ktoré sa nesnažia deje vyložiť, ale len pokračovať v „dobrej“ tradícii sudcovsky prokurátorského výkladu slovenských dejín, založeného Národným súdom po vojne, nieže nahrávajú extrémizmu z opačnej strany, ale stavajú náhony, ktoré môžu priviesť obrovské masy vody na pravicovo-extrémistické mlyny. Bičovanie Slovákov dejinami, ktoré opäť rozpútali pohrobkovia čechoslovakizmu, nemôže nikde viesť, len k opätovnému lámaniu sebavedomia slovenského človeka, a tým ho robiť ľahšou korisťou pravicového extrémizmu, a dokonca dávať tomuto extrémizmu legitimitu v dejinách. Už by malo konečne skončiť toto týranie Slovákov ich dejinami a mala by nastať poctivá a otvorená diskusia zbavená všetkých nánosov starej ideológie. Lebo len pravda nás môže oslobodiť, len pravda nás môže ochrániť pred novým nástupom extrémizmu. V čase, keď slovenská vláda otvorene podporuje režim na Ukrajine, ktorý sa hlási k odkazu Š. Benderu a Šuškieviča (UPA), keď sme svedkami toho, ako vehementne bránia vlády baltských štátov svojich príslušníkov pôsobiacich vo Waffen SS, je bránenie širokej a otvorenej diskusie o rokoch druhej svetovej vojny v slovenských dejinách vyslovene kontraproduktívne. A dávať v tejto otázke priechod pohrobkom čechoslovakizmu, aby robili svoje staronové „výklady“, môže byť skutočne vzhľadom na extrémizmus devastujúce. A najhoršie, čo by sa mohlo stať by bolo, ak by sa do výkladu týchto dejín zapojila prokuratúra a súdnictvo.*

(Facebook)

Stanislav MIČEV, riaditeľ Múzea SNP v Banskej Bystrici: „Viete, bral by som to, keby to publikovala súkromná osoba. Ale Matica slovenská, Múzeum SNP, Historický ústav akadémie vied, Vojenský historický ústav alebo Ústav pamäti národa si to jednoducho dovoliť nemôžu, pretože majú pred spoločnosťou nejakú zodpovednosť. Takúto povedzme alternatívnu históriu – to nie je alternatívna história, to sú dohady – môže pokojne niekto zverejniť ako súkromná osoba, ale nie ako inštitúcia, ktorá má v spoločnosti vážnosť a mala by jednoducho vydávať veci, ktoré majú svoje opodstatnenie a majú podklad v nejakých reálnych dokumentoch, dá sa to interpretovať, je to možné. My môžeme vyvolať diskusiu, keby to urobila napríklad hociktorá súkromná televízia, tak by som to bral ako nejaký začiatok nejakej diskusie. Ale hovorím ešte raz, Matica slovenská je uznávaná inštitúcia, ktorá jednoducho formuje spoločnosť, a teraz ju sformovala trochu nešťastným spôsobom. Nakoniec, aj tie, ako hovoril pán predseda, reakcie na internete tomu zodpovedali, či už z jednej, alebo z druhej strany.“

(Ta3 – Téma dňa)

Anton HRUBOŇ, historik z Univerzity Mateja Bela: *„Vidieť tam nejakú súvislú líniu medzi vznikom samostatného štátu, medzi vznikom Slovenského národného povstania je podľa mojej mienky aj pre mnohých priamych účastníkov povstania priamo urážkou.“*

(Rádio Slovensko)

Ľudmila HREHORČÁKOVÁ, členka Matice slovenskej od roku 1990: „Matica leží niekomu poriadne v krku, usporiadali opäť pohon na čarodejnice. Hanobia, znevažujú, ponižujú. Len slepý nevidí, koľko práce na národnom poli, na uchovaní nášho dedičstva, na ochrane rodu a zachovaní koreňov, našej reči, národnej pamäti a slovenského vedomia urobila Matica slovenská. To sú tisícky kultúrnych podujatí a nezištného nasadenia za matičné ideály. Ale to sa nepáči. Dnešní mocipáni majú záujem o našu národnú likvidáciu. Tak akáže sloboda slova, pre koho? Opäť sme na rane, opäť hystéria, opäť zastrašovanie. Komando je už pripravené šliapať po nevinných. Koľký raz už za tých stopäťdesiatpäť rokov. Ale priatelia, matičiari, nedajme sa a nebojme sa! Nech nás hanobia, nerobíme nič zlého, iba si chránime svoje práva na život, na svoje miesto pod slnkom.

(Korešpondencia v SNN)

Ján ČARNOGURSKÝ, bývalý premiér Slovenska, občiansky aktivista: *„Asi pred týždňom sme sa chystali na rodinnú lyžovačku do zahraničia. Len som zachytil, že Matica slovenská vyrobila krátke videá zo slovenských dejín. Jedno sa volalo Bez 14. marca a podáva, čo by sa pravdepodobne stalo, keby Slovensko v marci 1939 nevyhlásilo vlastný štát. Keď som sa po týždni vrátil, mohol som si prečítať, že Matica po kritike video stiahla. SME napísalo 24. februára, akú absurditu video obsahovalo, že bez Slovenského štátu by nedošlo k SNP. SME má smolu, že toto konštatovanie sa vyskytuje v historickej obci už dávno. Známy historik Ivan Kamenec predniesol v príspevku Niekoľko poznámok k miestu prvej Slovenskej republiky v moderných slovenských dejinách a k jej reflexii v súčasnej slovenskej spoločnosti na vedeckej konferencii v Bratislave v roku 2008 vety: „Štát, ktorý jestvoval od marca 1939 do marca 1945, znamenal v teoretickej i praktickej rovine nesporný krok dopredu pri posilňovaní národného a štátoprávneho sebavedomia slovenskej spoločnosti. Možno to bude znieť paradoxne, no práve tento faktor sebavedomia spoluvytváral aj podmienky na protifašistickú rezistenciu, ktorá prerástla na jeseň 1944 do širokého ozbrojeného povstania, striktne deklarujúceho v politickej rovine slovenské národno-emancipačné a štátoprávne požiadavky“ (Historický ústav Katolíckej univerzity v Ružomberku – Slovenská historická identita v XX. storočí, Bratislava 2009, str. 91).*

Gustáv Husák napísal v knihe Svedectvo o SNP (Bratislava 1964, str. 93): „Slovensko nebolo okupované. Práve táto skutočnosť umožňovala prípravu takej širokej celonárodnej akcie.“

V jednom texte som napísal, že v Rusku je väčšia sloboda vyjadrovania než u nás. Mal som na mysli, že v ruských kníhkupectvách nájdete na každú historickú otázku ruských dejín veľa kníh z jednej aj z druhej strany. Rusi preložili všetky memoáre nemeckých generálov o druhej svetovej vojne. Keď bol Chodorkovskij vo väzení, približne každé dva roky napísal knihu o ruských problémoch a kniha bola v kníhkupectvách na popredných miestach. Nájdete tam celé police kníh za Stalina aj proti Stalinovi, knihy s pokusom o vysvetlenie, prečo kozáci bojovali s Nemcami proti Červenej armáde, dokonca som videl knihu s historickým nadhľadom na osobu generála Vlasova. V ruských mestách vidieť nie ďaleko od seba pomník červených, ktorých za občianskej vojny popravili bieli, a bielych, ktorých popravili červení. Nielen v Rusku. Vo Francúzsku sú každý rok na výročie Francúzskej revolúcie zároveň manifestácie na pamäť protirevolučného odboja vo Vendée (ktorý revolučná armáda krvavo potlačila) a nikto sa nad tým nepozastavuje.

Jednoducho, dejiny každého národa sú dialektické, plné protikladov. Dialektiku nemožno z dejín odstrániť, možno sa pokúšať ju pochopiť, prípadne vysvetliť. To však možno len ak pripustíme oba protiklady. Najlepšie, ak ich pripustíme s pokorou. Kto chce potlačiť v dejinách jednu stranu protikladov – vieme, kto to u nás robí – berie našim dejinám vedecký základ a zaodieva ich do hávu primitívnosti. Svojej primitívnosti? Trumpa na nich.

Našťastie, slovenský ľud má vlastnú metódu porozumenia vlastným dejinám. Myslí si svoje. Príklad uvidíme čoskoro. Blíži sa ďalšie výročie vzniku Slovenského štátu. Bude to už sedemdesiate ôsme a sedemdesiatdva rokov uplynie od jeho zániku. Už sedemdesiatjedenkrát sa o takomto čase valil na Slovákov zo všetkých v danom období existujúcich médií prúd kritiky na Slovenský štát. Ale o rok médiá spustili prúd znovu, pretože novinári spoznali (vycítili), že je záujem o tému. Predpokladám, že tento rok to bude podobné. (krátené)

(https://blog.postoj.sk/21646/opat-sa-blizi-vyrocie-slovenskeho-statu)

Dušan KOVÁČ, historik SAV: „Myslím si, že nie je v záujme Slovenska a jeho budúcnosti, aby ľudia dostávali takéto skreslené informácie o určitom dejinnom období, o akomkoľvek dejinnom období.“

(TV Markíza)

Marek MAĎARIČ, minister kultúry: *„Videofilm je z viacerých hľadísk veľmi nevhodný.“ Podľa ministra napríklad relativizuje zodpovednosť Slovenského štátu za osud slovenských Židov. Tiež odmietol tvrdenie, že bez existencie Slovenského štátu by nedošlo k Slovenskému národnému povstaniu, ako to naznačuje obsah videa. Minister tiež pripustil potrebu transformácie Matice na modernú inštitúciu, pričom to sa podľa neho súčasnému vedeniu príliš nedarí. Ministerstvo kultúry SR pre Pravdu dokument odsúdilo. Zároveň dodalo, že nemôže Matici ubrať z každoročnej 1,5-miliónovej dotácie, keďže film neplatila z týchto peňazí.*

(Denník Pravda)

Jozef BEDNÁR, hovorca Ministerstva kultúry SR: „Matica slovenská je podľa osobitného zákona nezávislá ustanovizeň, ktorá plne zodpovedá za svoju činnosť. Štát jej poskytuje len účelovo viazané finančné prostriedky a má právo kontrolovať len využitie týchto finančných prostriedkov. Toto video nebolo vyrobené z účelovej štátnej dotácie.“

(Rádio Regina)

Karol HOLAN, radový občan: *„Musím objektívne priznať, že ma predseda Matice o svojich názoroch k 14. marcu 1939, ako aj 29. augustu 1944 argumentačne presvedčil. Nikto a nič nezmení na tom, že bez vzniku Slovenského štátu by nebolo Slovenskej armády a bez nej by bolo SNP iba menej významným prejavom odporu proti fašizmu, ktorý po skončení druhej svetovej vojny by potreboval ‚náležitú‘ politicky významovú podporu. Výstižne na TA3 uviedol, že napríklad v Protektoráte Čechy a Morava nebola takmer žiadna armáda, a to nehovorím o partizánoch, ktorých tam bolo ako šafranu, preto ani povstanie, akým bolo SNP, tam vzniknúť nemohlo. Kto je tá ‚celá‘ slovenská spoločnosť, ktorá proti uvedenému dokumentárnemu filmu prezentovanému Maticou slovenskou protestuje?*

(Z redakčnej korešpondencie)

Michal SZATMARY, hovorca Ústredného zväzu židovských náboženských obcí (ÚZŽNO). Podľa ÚZŽNO Matica dlhodobo a systematicky popiera alebo ospravedlňuje zločiny, ktoré sa na Slovensku stali počas druhej svetovej vojny. Hovorca zväzu Michael Szatmary tvrdí, že toto presne odráža dokument, ktorý Matica zverejnila k výročiu založenia fašistického Slovenského štátu. „Zľahčuje, zatajuje a nehovorí celú pravdu. Nezabúdajme, že Slovenský štát si vlastnoručne spísal viac ako 270 protižidovských zákonov. Toľko nemalo ani samotné Hitlerovo Nemecko,“ pripomenul. Szatmary podčiarkol, že poslaním Matice by malo byť rozvíjať a upevňovať slovenské vlastenectvo, prebúdzať a umocňovať národné povedomie Slovákov i krajanov žijúcich v zahraničí. „Nikde sa nepíše o vytváraní si nejakej alternatívnej histórie ani prekrúcaní faktov,“ dodal.

(www.pravda.sk)

Marián TKÁČ, predseda Matice slovenskej: *„Ak by sme napríklad toto video nenakrútili, tak výklad týchto okolností by zobrali do rúk iní, nazvime ich radikáli, extrémisti. Matica slovenská chce slovenskú mládež viesť k vlastenectvu, ale aj k demokratickým a humánnym tradíciám,“ povedal. Tkáč podotkol, že nechceli oslavovať, čo sa oslavovať nedá. „Pretože na jednej strane berie do úvahy utrpenie nevinných Židov. A na druhej strane berie do úvahy, že sa vtedajší politici pokúsili zabrániť rozdeleniu Slovenska medzi susedné mocnosti, čo reálne hrozilo,“ povedal s tým, že alternatívny pohľad sa podľa neho snaží byť objektívny.*

(Denník Plus jeden deň)

Muzikológ a hudobník Milan ADAMČIAK patrí medzi utajené osobnosti

Netušené zákutia a možnosti hudby

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Umelci, ktorí sa venujú často na európskej úrovni hľadaniu nových ciest v umeleckej tvorbe, to nemali pred novembrom 1989 ľahké, keďže ich tvorba nezodpovedala oficiálnemu kánonu socialistického realizmu. Na druhej strane ani po zmene režimu sa pre mnohých avantgardných umelcov situácia nezlepšila, pretože do hry vstúpila komercializácia. Jedným z tých tvorcov, ktorí išli uvzato svojou cestou hľadania nových foriem, je muzikológ, skladateľ a výtvarník Milan ADAMČIAK.

Tieto slová som napísal do medailónu v Slovenských národných novinách, keď Milan Adamčiak oslavoval koncom minulého roka okrúhle jubileum – sedemdesiat rokov. Bol som vtedy rozhodnutý v marci tohto roku priniesť väčší materiál z jeho samostatnej výstavy v SNG, ktorú pripravoval spolu so svojím dlhoročným umeleckým súputnikom Michalom Murínom. Nielen preto, že som tohto tvorcu poznal vyše tridsať rokov a istý čas sme spolupracovali, ale najmä preto, že treba neustále ukazovať slovenských avantgardných tvorcov doslova svetového formátu a takpovediac donkichotovsky vyvažovať záplavu bulvárnych celebrít. Osud však rozhodol inak. Milan Adamčiak zomrel 17. januára.

■ RUŽOMBEROK – OSAKA

Pokiaľ by sme mali Milana Adamčiaka predstaviť oficiálnym životopisom, vyzeral by pravdepodobne takto: Narodil sa 16. decembra 1946 v Ružomberku a po skončení základnej školy absolvoval najprv Konzervatórium v Žiline a následne Filozofickú fakultu UK v Bratislave. V rokoch 1972 až 1992 pracoval na Ústave hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied a popritom prednášal hudbu 20. storočia na VŠMU, v ďalších rokoch spolupracoval s viacerými časopismi a tvoril na voľnej nohe. Milan Adamčiak už koncom šesťdesiatych rokov začal s experimentálnymi grafickými partitúrami, ako jeden z prvých mal naštudované experimentálne hudobné smery a propagoval ich napríklad aj svojou spoluprácou so Slovenským rozhlasom, kde bol jedným z autorov koncepcie Experimentálneho rozhlasového štúdia. V roku 1989 založil voľné združenie hudobníkov a výtvarníkov Transmusic comp. a krátko na to aj Spoločnosť pre nekonvenčnú hudbu (SNEH). Komunikoval s viacerými, dnes už nežijúcimi významnými predstaviteľmi svetovej kultúry, okrem iného aj s Umbertom Eccom a s Johnom Cageom. Milan Adamčiak svoj vzťah k experimentálnemu spájaniu hudby a výtvarného umenia povýšil na vášeň. Venoval sa napríklad aj ľudovým hudobným nástrojom a transponovaniu vecí každodennej potreby na hudobné nástroje. Mal za sebou desiatky výstav doma aj v zahraničí a pravidelne ho pozývali na Performance Art Festival v Japonsku, konkrétne do Osaky.

Moje prvé stretnutie s Milanom Adamčiakom prebehlo v druhej polovici osemdesiatych rokov. Vysokoškolský pedagóg s netypickou vizážou, ale s obrovským vyžarovaním, ktoré bolo dané neuveriteľným kvantom vedomostí o svetovej nielen hudobnej avantgarde a otvoreným prístupom k ľuďom.

■ NETYPICKÝ VEDEC

Prednášal hudbu 20. storočia, ale zároveň tvoril. Snažil sa nájsť prienik medzi hudbou, výtvarným umením a poéziou hravo, akoby mimochodom, ale neskutočne poctivo. Písal si s viacerými, dnes už nebohými osobnosťami svetovej avantgardy. Ostatne, kľúčová osobnosť hudby minulého storočia John Cage prišiel do Bratislavy v roku 1992 práve na jeho pozvanie a bola z toho kultúrna udalosť roka. Milan Adamčiak mal v sebe neustále do značnej miery primárnu detskú hravosť. Vyznal sa ako málokto v ľudových hudobných nástrojoch a vymýšľal nové, často z úplne netradičných materiálov. Jeho snaha urobiť prienik medzi výtvarným umením, poéziou a hudbou nemá zatiaľ na Slovensku obdoby. Samozrejme, povedané súčasným jazykom, pre štandardný

Novátorský umelec Milan ADAMČIAK svoju tvorivú bilanciu v SNG nestihol...

život mu chýbala tá dôležitá dávka praktickej dravosti, možno bezohľadnosti a cynizmu...

■ ĽUDSKOSŤ AKO PRINCÍP

V polovici deväťdesiatych rokov som mal tú česť, že sme s Milanom Adamčiakom a so zoskupením Transmusic comp. absolvovali niekoľko vystúpení s básnikmi z okruhu umeleckých časopisov Dotyky a Fragment v kluboch v Brne, Prahe či v Karlových Varoch. Vďaka Milanovmu entuziazmu a výnimočnému súzneniu experimentálnej hudby a básnického slova to boli nezabudnuteľné večery. Slovenská poézia sa tak aj vďaka nemu vydala komunikovať k našim českým priaznivcom. Už o pár dní, konkrétne 23. marca, bude v SNG otvorená veľká výstava s názvom Adamčiak, začni! Plánované besedy a sprievodné podujatia však Milan Adamčiak, žiaľ, neabsolvuje. Namiesto toho je tu kúsok z jedného rozhovoru, ktorý poskytol: „Život nie je len o tom, čo človek chce, ale aj o tom, čo chcú iní. A svojou tvorbou zvyčajne reagujem na to, čo chcú iní, ale predovšetkým na to, čo si ja myslím. Aby to bolo úprimné, musí to vychádzať zo mňa. A to je dosť málo. Dneska to tak vidím, že je to aj prejav egoizmu, a to ma niekedy trápi. Asi by som žil takisto ako dosiaľ. Čo som urobil, urobil som, keď som urobil chyby, odpykal som si ich alebo si ich dodnes odpykávam, a nerád by som na svojom živote niečo zmenil, keďže nemôžem zmeniť okolnosti, za ktorých som žil.“

Staroveké, ale aj súčasné provokácie

Dalimír Hajko: Antické provokácie, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2016

KNIHA TÝŽDŇA

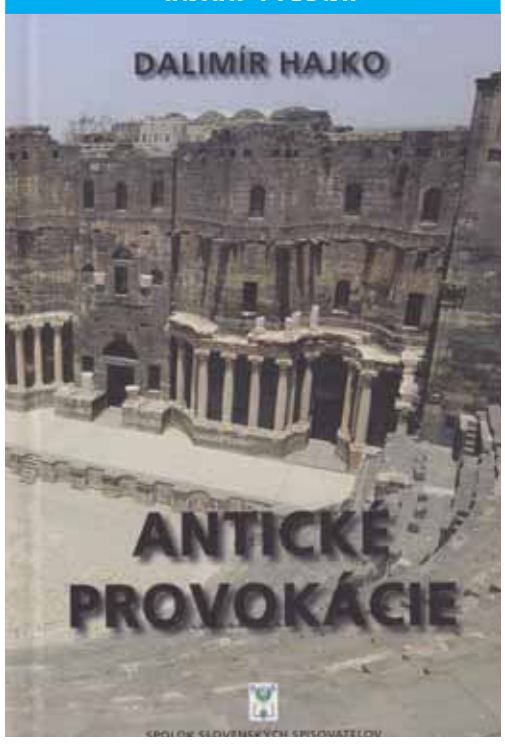

Donedávna sme podľa väčšiny odborníkov, ale aj poučených laikov označovali našu kultúru ako systém položený na základoch antickej a židovsko-kresťanskej kultúry. Dnes, keď sa čoraz viac vkráda do nášho mediálneho, a teda aj verejného priestoru takzvaná „korektnosť“, antika ide akosi bokom. O to viac môže vnímavého čitateľa osloviť nevšedná kniha Antické provokácie.

Dalimír Hajko, filozof, spisovateľ a vysokoškolský pedagóg, nám v nej ponúka šesť esejí. Autor hľadá v antických textoch inšpirácie pre súčasné myslenie a pre spôsob života moderného človeka. Zameriava sa na vybraných autorov gréckej a rímskej antiky (Porfyrios, Plutarchos, Seneca, Maecus Minucius Felix) a na staré indické filozofické a náboženské texty. Hlavné témy sú vegetariánstvo (názor, ktorý má v Európe i mimo nej tisícročnú tradíciu), táranie ako neschopnosť zmysluplnej komunikácie, pokoj duše v kontexte vyrovnanosti ľudskej psychiky, smrť a reflexia smrti, skepsa a jej neopodstatnenosť v chápaní raného kresťanstva. Hajko svoju prácu završuje Staroindickými inšpiráciami, čiže skúmaním etiky a fyziky u starých Indov. Zachádza tu od filozofie aj ku kozmológii, keď konfrontuje dve prevažujúce idey súvisiace aj s náboženskými predstavami. Podľa prvej (kresťanskej i židovskej) teórie kreativity svet mal určený začiatok. Na druhej strane východné predstavy koncentrované najmä v hinduistickej a budhistickej viere predpokladajú, že vesmír je bez času a uplatňovať naň časové meradlá nemá zmysel. Autorov východný príklon, teda hlboká znalosť východných filozofií, obohacuje slovenské literárno-filozofické bádanie. Nedá mi však na záver uviesť jeden postreh. Pozorný čitateľ si z tejto nekaždodennej knihy pomerne rýchlo vyabstrahuje, prečo je naša civilizácia silná tým, čo dosiahla, a prečo je slabá v okamihu, keď to má brániť.

(mab)

MEDAILÓN

V súčasnej slovenskej literatúre nemáme skutočne núdzu o autorky, ani o tie, ktoré sú mediálne známe. No je len máličko tých, ktorých tvorba pravdepodobne prejde neúprosným sitom času, ktoré preoseje ženské romány a rôzne šteklivé provokácie, až ostane iba skutočné a autorsky úprimné slovo. Medzi takéto autorky patrí aj Veronika ŠIKULOVÁ.

Kronikárka skutočného sveta

Veronika Šikulová sa narodila 15. marca 1967 v Modre v rodine prozaika Vincenta Šikulu. Po absolvovaní gymnázia v Modre vyštudovala žurnalistiku na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Pôsobila ako novinárka, a popritom sa venovala písaniu próz. Prvé prózy publikovala v literárnej prílohe denníka Smena, v literárnych časopisoch Romboid, Slovenské pohľady a v zborníku mladých autorov Druhý dych (1985). Knižne debutovala v roku 1997 zbierkou próz Odtiene, za ktorú získala Cenu Ivana Kraska za debut. Nasledovali ďalšie knihy – okrem iného aj jedna pre deti, a odborná, najmä však čitateľská verejnosť si uvedomila, že na scénu slovenskej prózy vstúpila silná osobnosť, ktorá má čo povedať a hlavne vie, ako to povedať. Veronika Šikulová má totiž dar spontánne, a pritom originálne podať správu o svete, ktorým žije a my s ňou. Dar odpozorovať život a rozprávanie ľudí okolo, silnú empatiu, prozaické majstrovstvo, no predovšetkým neskutočnú úprimnosť, to všetko vkladá do svojich próz. Nie je teda len náhodou, že okrem spomenutej ceny za debut získala aj cenu Anasoft Litera 2015 a Krištáľové krídlo 2016 za prózu Medzerový plod. Autorka, ktorá takto cíti svoj rodný kraj pod Malými Karpatmi, ktorá dokáže sebavedome komunikovať so svetom okolo, bráni si vlastný názor a ako organizátorka umeleckého života v Pezinku a v rodnej Modre dáva ľuďom to najlepšie zo seba, je nasledovaniahodnou osobnosťou. Veronika Šikulová oslávi čochvíľa okrúhle narodeniny. V mene redakcie SNN jej srdečne blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Píšte všetci rovnako modrým perom

***V polovici osemdesiatych rokov sme celá partia cítili povážlivý politický odmäk. Ďuro, prezývaný aj Nostradamus, tajomne veštil: Budete sa chlapi čudovať, čo príde... Keď dovtedy sme mali akurát tak Lýru, prípadne Festival politickej piesne, naraz sa začali opatrne objavovať aj iné koncerty a prehliadky. Jedna z takýchto akcií mala pekný názov Čertovo kolo a tam vystúpila kapela s takým našineckým názvom že Bez ladu a skladu. No a oni, beťári jedni, zahrali na jednom z koncertov skladbu Píšte všetci modrým perom... Miško Kaščák nemal vtedy ani občiansky preukaz a kapela hrala prapodivne. Džou z našej partie konštatoval, že keby rozdal osadenstvu našej krčmy hudobné nástroje hodinu pred záverečnou, tak to uhrajú lepšie. Zabrzdili sme ho, že reku nepozná avantgardu, no hlavným argumentom bol text. Síce na úrovni šlabikára a mamy, ktorá má Emu, ale podľa občasných krčmových disidentov mimoriadne provokatívny. Že píšte všetci modrým perom... A to sme ani vtedy netušili, že modrá raz bude dobrá. Vtedy bola dobrá iba červená. Keby toto nôtili niekedy začiatkom sedemdesiatych rokov, tak sa určite kapela aj s neplnoletým spevákom intímne zoznámia s priestormi centrály ŠtB na slávnej bratislavskej Februárke. A tu nič! Hneď sme vedeli, že režim melie z posledného.*

Potom prišlo novembrové štrnganie kľúčmi. Čo zadubenejší sa museli učiť novým slovám, napríklad pluralita. Džou, ktorý nevynechal žiadnu príležitosť zavŕtať, povedal, že z plurality sa ľahko môže stať „pľuť na realitu“. Zahriakli sme ho a on sa odsťahoval na Aljašku, keďže mal vždy vzťah k ľadovým medveďom. Prišiel koniec deväťdesiatych rokov a ja som sa stretol s kamarátom z partie, ktorý akurát vydal básnickú zbierku. Podľa odborníkov aj laikov výbornú. Usporiadal teda takzvané krštenie, kde vďaka dobrému vínu od spriaznených duší z Modry bolo umelcov a iných čudákov požehnane. Bola tam aj jedna mladá dáma z mienkotvorného denníka a snaživo s ním urobila rozhovor. Básnik sa tešil, reku, ľudia sa dozvedia o mojej knihe. Prešli dva týždne a nič. Zavolal slečne redaktorke a tá mu do telefónu habkala, ako keby v Tescu vysvetľovala ochranke, prečo má pod sukňou kilo čabianskej klobásy. Tak brnkol šéfredaktorovi, s ktorým občas chodil na pivo, a ten mu zdĺhavo vysvetľoval, že majú inú dramaturgiu. Až nejaká dobrá duša mu napokon vysvetlila, že sa v istom rozhovore označil za patriota, teda národniara, a nech sa nečuduje. Pre väčšinu mienkotvorných denníkov je mŕtvy, aj keby napísal pokračovanie Rómea a Júlie. Takže Miško Kaščák, šéf súčasného festivalu Pohoda, ktorý zlé jazyky prekrstili na „festival politickej piesne“, vtedy neprotestoval, ale oznamoval: Píšte všetci modrým perom, iná farba nebude. V médiách určite nie...

Marek DANKO

Na prvej bankovej rade Michal BOSÁK takmer ničomu nerozumel

Okruhle to valal, pitovni jak taľar...

Emil SEMANCO – Foto: archív autora

V týchto dňoch uplynulo osemdesiat rokov od úmrtia Michala BOSÁKA, ktorý patril k najvýznamnejším osobnostiam slovenského krajanského života v Spojených štátoch amerických na začiatku 20. storočia. Keď ako šestnásť a pol ročný v roku 1886 odišiel do USA, ani on, ani jeho blízki netušili, že z roľníckeho chlapca sa v krátkom čase stane vážený a vplyvný podnikateľ, bankár, ale aj jeden z výrazných mužov slovenského národného života v USA.

V ľudovej pesničke sa o Trebišove spieva, že je „okruhli jak taľar“. Keby nebola taká rozšírená a známa a na východe stále populárna, dovolil by som si oponovať, že viac ľudí odišlo za more z tvrdšej postate beskydského či poloninského severovýchodu než z priondavskej alebo potiskej roviny. Ale to by som tým vysťahovaleckým húfom Zemplínčanov či Šarišanov odtiaľ či odtiaľ iba ublížil. Boli ich státisíce. A, žiaľ, opäť odtiaľ do cudziny odchádzajú. A pokiaľ ide o doláre, viac sú pre mňa spojené s dedinou Okrúhle – tak na polceste medzi Stropkovom a Svidníkom – a najmä s Michalom Bosákom, ktorý sa tu narodil a ako jediný Slovák sa vyšvihol medzi finančnícku elitu až natoľko, že mohol zanechať svoj podpis na amerických dolárových bankovkách.

Podpis jediného Slováka v dejinách je na amerických bankovkách v hodnotách 5, 10 a 20 dolárov.

Bosákov dom v Prešove – jedna z jeho dvanástich bankových filiálok v bývalom Česko-Slovensku.

■ ŠTYRI ŠKOLSKÉ ZIMY

Husté bučiny Ondavskej vrchoviny sa ťahajú až k Okrúhlemu. Ani nie pol stovky chyžiek sa v doline Radomky túli k sebe ako kurčatá pod kvočku. Nemnohým tunajším gazdom sa už nechce čakať na lepšie roky – veď skôr sa tu dočkáš od jalovej kravy teľaťa ako úrody na ťažkých, svahovitých pôdach. Chlapi sa chytajú sekier a píl, pod Baňou vŕšia míle na drevené uhlie, živia sa povozníctvom alebo vandrujú za obživou po svete. Ťažko zarobené peniaze neraz prepíjajú v krčmách...

Miestnemu roľníkovi Michalovi Bosákovi a jeho žene Anne, rodenej Tokárskej, sa tu 10. decembra 1869 narodil prvý syn. Dali mu meno po otcovi. Malého Miša zapriahli rodičia do roboty od útleho veku. Tabuľka s griflíkom a čítanka zostávali za oknom po väčšinu roka. Ešteže z času na čas zašiel k Bosákovcom po robote strýko. Tomu musel zakaždým prečítať aspoň stránku z katechizmu, aby ukázal, čo sa naučil v radomskej jednotriedke, kam chodieval za rovesníkmi len v zime. V Okrúhlom škola nebola. Malý školák s ľanovou tanistierkou, naplnenou polienkami do školskej pece, meral niekoľko kilometrov snehom do susednej obce. Štyri zimy sedával v školských laviciach. Bystrý a vnímavý chlapec sa však naučil čítať, písať i počítať...

■ S DOLÁROM VO VRECKU

V lete 1886, keď mal šestnásť a pol roka, zatúžil po novom, prajnejšom svete, kde sa ľahšie zarobí peniaz. Otec a mama ho vystrojili na cestu a strýko mu strčil do vrecka striebornú dolárovú mincu so slovami: Možno sa ti zíde, keď ťa privalí núdza. Otec, ktorý ho vyprevádzal hodný kus cesty za dedinu, mu kládol na srdce: Nikdy sa neopi, syn môj, staršiemu daj úctu a drž sa Boha!

Do Ameriky prišiel Michal Bosák ako väčšina jeho krajanov po troch týždňoch plavby loďou z Hamburgu. Jediný dolár, ktorý mal vo vrecku, mu ukradli hneď prvú noc v newyorskej nocľahárni Castle Garden. Našťastie, lístok mal až do Hazletonu v Pensylvánii, kde žila početná krajanská komunita. A tak bez groša, s holými rukami a len s tým, čo mal na sebe, začal sa americký sen Michala Bosáka, ktorého meno sa dlhé roky vyslovovalo zároveň s prívlastkom – najbohatší Slovák v Amerike. Hodnota jeho podnikov počas najväčšieho rozmachu sa odhadovala na pätnásť miliónov dolárov.

Začínal za sedemdesiatpäť centov dennej mzdy pri preberaní a triedení uhlia. Takto v Hazletone skončili mnohí prisťahovalci, čo neovládali reč a nemali nijakú inú oporu. Bosák sa z banského povrchu čoskoro dostal medzi chlapov, čo chodili fárať. Hrdlačenie v hĺbke bane však nebolo pre neho. Hľadal si iné zamestnanie. V roku 1888 nastúpil ako zmenár pri stavbe novej železnice za dolár a pol na deň. Ale ani to jeho povahu neuspokojovalo. Po dvoch rokoch sa presťahoval do neďalekého Feelandu, kde žila početná komunita slovenských prisťahovalcov. Zamestnal sa v obchode Michala Zemányho. Ten ho využíval najmä na roznášanie objednaného tovaru. Bosák chodieval po meste a okolí najmä s pivom a rýchlo sa spoznal takmer so všetkými tunajšími krajanmi. Obchod sa zmáhal. Pohľadného, zhovorčivého a dôveryhodného mládenca šéf chválil. Oceňoval jeho obchodnícky talent, ktorý prinášal čoraz viac zisku. Lenže aj Bosák vnímal pozadie Zemányho prosperity. Ambícia byť ešte lepší a jeho vrodená podnikavosť mu velili osamostatniť sa – nerobiť na niekoho iného. Navyše bol tu ešte jeden silný motív – pri obchôdzke s tovarom sa zoznámil so Zuzanou Hudákovou. V roku 1891 sa stala jeho ženou. Manželstvo len umocnilo plán postaviť sa na vlastné nohy. S neveľkými spoločnými úsporami sa Bosákovci pustili do obchodovania v Olyphante, kde neskôr odkúpili malý bar. Zo svojej krčmičky dokázali zanedlho vytvoriť hotové krajanské stredisko, kde prichádzali Slováci z celej oblasti.

Bankár Michal BOSÁK.

■ OTVORENÁ HLAVA

Michal Bosák cítil, že vedomosti získané v ľudovej škole v Radome mu nevystačia na uskutočnenie plánov, ktoré sa rodili v jeho hlave. Vo chvíľach voľna si usilovne dopĺňal vzdelanie, zdokonaľoval sa v angličtine, vrodenou inteligenciou a vedomosťami vynikal nad ostatnými. Slovenskí vysťahovalci čoraz častejšie prichádzali za ním s prosbou o radu a pomoc. Obracali sa na Majka – ako ho oslovovali – najmä vo finančných otázkach a transakciách. Mnohí chceli, aby im vybavil potrebné doklady, lodné lístky pre seba a rodinných príslušníkov. Dokonca si nechávali u neho peniaze v úschove. Bosákova krčma sa pomaly menila na agentúru. V roku 1897 už vlastnil veľkoobchod s liehovinami, viedol filiálku lodných spoločností a otvoril súkromnú banku. Jej akcelerácia bola pozoruhodná a Bosák sa stával známou a váženou osobnosťou.

V roku 1902 sa ako tridsaťtriročný podieľal na založení Citizens Bank aj First National Bank v Olyphante a vďaka vplyvu na krajanov a výške jeho podielov sa stal členom predstavenstva a neskôr aj prezidentom First National Bank...

Veľmi rád i s pobavením o tom rozprával: „Čo som ja vedel o bankovom obchode! Na prvej schôdzi správy banky som takmer ničomu nerozumel. Myslel som si, že sa to nikdy nenaučím. Napokon, aj moja angličtina bola ešte obmedzená. Tým menej som rozumel špecifickej bankovníckej reči a termínom. Ale vytrvalo som chodieval na každú schôdzu, počúval a všetko si zapisoval, aby som si to lepšie zapamätal. Na druhý rok ma znovu zvolili. Potom som sa už tu i tam aj ozval. Ale vždy s obozretnosťou neurobiť nejakú chybu, aby ma ostatní členovia správnej rady nevysmiali. Po čase som veci ovládal práve tak ako iní. A mojou túžbou už bolo stať sa raz prezidentom tejto banky.“

Jeho túžba sa splnila. First National Bank ako národná banka dostala navyše od americkej vlády povolenie vydávať doláre. Takto sa podpis prezidenta banky Michaela Bosaka ocitol 25. júna 1907 na emisii päť-, desať- a dvadsaťdolárových bankoviek.

■ FINANČNÍCKY OLYMP

V roku 1908 sa s rodinou presťahoval do Scrantonu, kde tiež otvoril súkromnú banku a cestovnú agentúru. O štyri roky neskôr bol zrelý smelý plán. Vo Wilkes Barre založil štátnu banku Slavonic Deposit Bank, kde si ukladali peniaze najmä naši krajania. Prvého novembra 1915 mohol v Scrantone so stotisícovou istinou otvoriť Bosak State Bank a v Pittsburghu s dvestotisícovým kapitálom American State Bank. Bol zainteresovaný aj v iných peňažných domoch v Pensylvánii. Koncom augusta 1920 otvoril v Bratislave na Dunajskej ulici Americko-slovenskú banku, ktorá neskôr mala dvanásť filiálok v rôznych mestách na Slovensku i v Prahe.

Bosák nebol iba finančník. Bol človekom s ušľachtilými ideálmi, editorom nezávislého slovenského časopisu Slovenská obrana, dlhoročným pokladníkom a neskôr predsedom finančnej komisie Prvej slovenskej katolíckej jednoty. Počas prvej svetovej vojny inicioval miliondolárovú zbierku „na agitáciu za samostatnosť Slovenska“. Jeho podpis je i na známej Pittsburskej dohode, ktorá bola základom pre vznik Česko-Slovenska.

■ BOSÁKOV DOM

Krátko po vzniku republiky sa Michal Bosák v lete v roku 1920 vrátil na Slovensko a koncom augusta založil v Bratislave Americko-slovenskú banku, v ktorej mala Bosak State Bank šesťdesiatpercentný podiel. Banka začala svoju činnosť s deviatimi filiálkami, neskôr ich bolo dvanásť po celom území štátu. Jednu dal v rokoch 1923 – 1924 postaviť v secesnom štýle v Prešove, kde sa v tých rokoch najčastejšie zdržiaval. V budove banky mal na prvom poschodí byt. Dodnes sa tomuto pôsobivému objektu na rohu Hlavnej a Levočskej ulice v metropole Šariša hovorí Bosákov dom...

Vo vedomí následkov, aké zanechával medzi jeho rodákmi alkohol, dal na mieste hostinca v Okruhlom postaviť v roku 1925 školu a túto prvú novostavbu školy na území Česko-Slovenska po prvej svetovej vojne daroval štátu za symbolickú korunu. Veľké čiastky peňazí venoval na opravu kostola v Stropkove, poškodeného počas bojov, aj rímskokatolíckeho chrámu v Prešove...

Bosákov dom – dnes jedna z dominantných pamätihodností metropoly Šariša a už aj historická pamiatka – po citlivej reštaurátorskej obnove získala v máji 2003 v Bruseli prestížne ocenenie European union Prize for Cultural Heritage – Europa Nostra.

Bez Michala Bosáka sa vtedy nekonala prakticky nijaká slovenská národná akcia. Bol mecénom mnohých národných podujatí doma, ale najmä tútorom a podporovateľom krajanských aktivít za morom. Uvedomoval si, že bez škôl a vzdelávania je aj ich budúcnosť v Amerike neistá, preto v roku 1927 v Danville podporil vznik Slovenskej katolíckej Matice školskej, ktorej bol predsedom.

■ ÚPADOK A KRACH

Všeobecná hospodárska kríza vtedy ničivo zasiahla všetky odvetvia. Americký bankový krach v rokoch 1929 – 1932 bol najväčším bankrotom, aký história zaznamenala. Bosák dopadol ako mnohí iní finančníci. Začiatkom septembra 1931 bola jeho State Bank zavretá. Mnohí neprajníci si na ňom vylievali žlč, aj keď vklady sa všemožne usiloval vyplatiť. Pričom prednosť mali najmä Slováci. Veriteľov uspokojil z dvoch tretín, ale aj tak musel čeliť žalobám na súde. Porota ho však oslobodila.

Keď sme sa pred časom stretli v Prešove s Martinom Bosákom – priamym bankárovým potomkom, ktorý až žiarlivo stráži pamiatku na svojho slávneho príbuzného – z knihy, ktorú o ňom napísal, uviedol zaujímavý fakt, že imanie jeho bánk pred hospodárskou krízou v roku 1929 predstavovalo dvanásť až pätnásť miliónov dolárov. A nie bez hrdosti rámcoval, že v roku 1976 pri príležitosti dvestoročnice USA zaradili Michala Bosáka medzi štrnásť najvýznamnejších Slovákov v amerických dejinách...

Posledným známym verejným vystúpením M. Bosáka bola jeho účasť v delegácii amerických Slovákov na prijatí u prezidenta Franklina D. Roosevelta, ktorému daroval preklad našej hymnickej piesne Kto za pravdu horí.

Zomrel krátko na to – 18. februára 1937 – ako šesťdesiatsedemročný v čakárni zubného lekára na zlyhanie srdca.

Pochovaný je na cintoríne sv. Kataríny v mestečku Moscow, Pa, v USA.

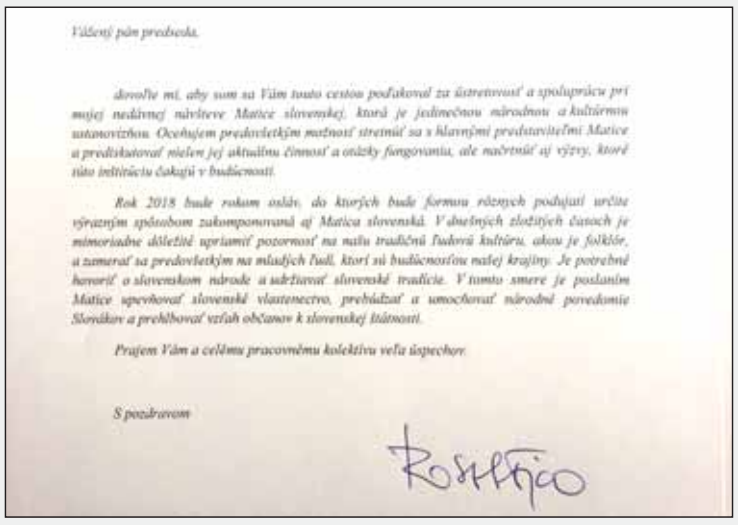

Vážený pán predseda,

dovoľte mi, aby som sa Vám touto cestou poďakoval za ústretovosť a spoluprácu pri mojej nedávnej návšteve Matice slovenskej, ktorá je jedinečnou národnou a kultúrnou ustanovizňou. Oceňujem predovšetkým možnosť stretnúť sa s hlavnými predstaviteľmi Matice a prediskutovať nielen jej aktuálnu činnosť a otázky fungovania, ale načrtnúť aj výzvy, ktoré túto inštitúciu čakajú v budúcnosti.

Rok 2018 bude rokom osláv, do ktorých bude formou dôležité upriamiť pozornosť na našu tradičnú ľudovú kultúru, akou je folklór, a zamerať sa predovšetkým na mladých ľudí, ktorí sú budúcnosťou našej krajiny. Je potrebné hovoriť o slovenskom národe a udržiavať slovenské tradície. V tomto smere je poslaním Matice upevňovať slovenské vlastenectvo, prebúdzať a umocňovať národné povedomie Slovákov a prehlbovať vzťah občanov k slovenskej štátnosti.

Prajem Vám a celému pracovnému kolektívu veľa úspechov.

S pozdravom

Robert Fico

Bratislava 23. januára 2017

Vážený pán predseda,

dovoľte mi, aby som sa Vám touto cestou poďakoval za ústretovosť a spoluprácu pri mojej nedávnej návšteve Matice slovenskej, ktorá je jedinečnou národnou a kultúrnou ustanovizňou. Oceňujem predovšetkým možnosť stretnúť sa s hlavnými predstaviteľmi Matice a prediskutovať nielen jej aktuálnu činnosť a otázky fungovania, ale načrtnúť aj výzvy, ktoré túto inštitúciu čakajú v budúcnosti.

Rok 2018 bude rokom osláv, do ktorých bude formou dôležité upriamiť pozornosť na našu tradičnú ľudovú kultúru, akou je folklór, a zamerať sa predovšetkým na mladých ľudí, ktorí sú budúcnosťou našej krajiny. Je potrebné hovoriť o slovenskom národe a udržiavať slovenské tradície. V tomto smere je poslaním Matice upevňovať slovenské vlastenectvo, prebúdzať a umocňovať národné povedomie Slovákov a prehlbovať vzťah občanov k slovenskej štátnosti.

Prajem Vám a celému pracovnému kolektívu veľa úspechov.

S pozdravom

Robert Fico, v. r.

Literát a matičiar Jaroslav REZNÍK k Roku Jozefa Miloslava Hurbana

Zlato sa musí dlho vypaľovať...

Jana POLÁKOVÁ, predsedníčka MO MS v Trenčíne

V rámci Roka Jozefa Miloslava Hurbana pripravil Miestny odbor Matice slovenskej v Trenčíne s tamojšou krajskou odbočkou Spolku slovenských spisovateľov v priestoroch Verejnej knižnice Michala Rešetku prednášku Jaroslava Rezníka venovanú spisovateľovi, prekladateľovi, novinárovi, politikovi a prvému predsedovi Slovenskej národnej rady Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi.

Pravde a národu – bolo celoživotné heslo, ktoré spolu so slovanským krstným menom Miloslav prijal Hurban pod prísahou na pamätnej vychádzke mladých štúrovcov na Devín 24. apríla 1836. Pod týmto jeho krédom sa uskutočnilo aj trenčianske podujatie, na ktoré prišli najmä študenti maturitného ročníka Obchodnej akadémie Milana Hodžu, predstavitelia kultúrnych inštitúcií a spolkov v meste, členovia LK Omega a široká verejnosť.

Známy slovenský literát, literárny historik a matičiar Jaroslav Rezník, autor dnes už kultového diela Túry do literatúry, zaujal prítomných svojskou, nenapodobiteľnou, odľahčenou rétorikou, ktorou aj s dávkou humoru priblížil vzťah Hurbana k Trenčínu i ďalšie epizódky aj udalosti z jeho života, tvorby i bojov v slovenskom povstaní meruôsmych rokov, keď svojím statočným postojom „pokrstil" jeho bojovníkov svojím menom „hurbanisti".

Prednášku doplnila výstavka materiálov a publikácií o J. M. Hurbanovi. Rezníkova prednáška bola prvá zo série pripravovaných akcií podujatí venovaných dvojstému výročiu narodenia nášho národného velikána v TSK. Klub starých Trenčanov pri MO MS v Trenčíne pri tejto príležitosti umiestnil na svojej internetovej stránke J. M. Hurbanovi virtuálnu pamätnú tabuľu.

Spisovateľ a literárny historik Jaroslav REZNÍK prednášal o Hurbanovi v Trenčíne.

Deň otvorených dverí na vranovskom gymnáziu aj za účasti matičiarov

Inovatívni a perspektívni mladí ľudia

Text a foto: Michal TKÁČ

Podpredseda MS Marián GEŠPER prednáša

Nedávny Deň otvorených dverí na Gymnáziu vo Vranove nad Topľou 2017 ponúkol študentom zaujímavú príležitosť stretnúť sa s osobnosťami spoločenskej i akademickej obce, manažérmi zo sveta obchodu či vedeckými kapacitami. Gymnazisti však nezostali iba v pozícii poslucháčov, ale aj sami predviedli svoj talent a zručnosti a navyše pre žiakov základných škôl pripravili zaujímavý a bohatý program.

Gymnázium vo Vranove nad Topľou neotvorilo ústretovo iba všetky dvere v škole, ale prezentovalo sa ako moderná vzdelávacia inštitúcia, ktorá vedie študentov k tomu, aby objavovali vlastné možnosti a posúvali v sebe na stále vyšší stupeň túžbu prinášať pre spoločnosť inovatívne riešenia. Počas dňa otvorených dverí mali priestor na stretnutia s osobnosťami, s ktorými nemajú možnosť bežne bezprostredne komunikovať. Spoznali tak životné skúsenosti ľudí, ktorí už skúsili a prešli životnú cestu, na ktorú sa študenti ešte len vyberú.

Práve takúto životnú skúsenosť im sprostredkovali bývalí absolventi gymnázia vo Vranove a nechýbali ani členovia Matice slovenskej. Medzi nich patril aj podpredseda Matice slovenskej JUDr. Marián Gešper, ktorý spolu s Mgr. Petrom Šafrankom z Vlastivedného múzea v Hanušovciach nad Topľou priblížili zaujímavé i neznáme historické udalosti regionálnych dejín Zemplína i mesta Vranov nad Topľou v 19. až 20. storočí. Mnohí študenti sa z obidvoch prednášok mohli dozvedieť, že zemplínsky región nikdy nebol na okraji národného vývoja Slovákov, a s radosťou mohli konštatovať, že opak je pravdou – východné Slovensko vždy tvorilo integrálnu súčasť národného, politického, kultúrneho a vedeckého diania na Slovensku. Aj z týchto prednášok vyšla dlhodobá požiadavka pútavou formou približovať slovenskej mládeži národné dejiny i zdravé vlastenectvo, čo je nevyhnutné na zachovanie našej osobitej slovenskej kultúry, ale aj štátneho života do budúcnosti.

Populárna súťaž v prednese slovenských povestí vrcholí

Šaliansky Maťko opäť výnimočný

Katarína KALANKOVÁ, riaditeľka D MS v Žiline

V Dome Matice slovenskej v Žiline sa koncom februára uskutočnil už 24. ročník krajského kola súťaže v prednese slovenskej povesti Šaliansky Maťko, ktorá je venovaná Jozefovi Cígerovi Hronskému. Zúčastnilo sa na ňom tridsať najlepších recitátorov z výberových kôl v desiatich okresoch Žilinského kraja. Výkony všetkých boli na vysokej úrovni, takže porota mala veľký problém určiť poradie víťazov. Prednes, gestikulácia a mimika účastníkov sa približovali k výkonom profesionálnych hercov – ako uviedla jedna z porotkýň.

Do celoslovenského kola postúpili žiačky a žiaci, ktorí sa umiestnili na prvých miestach: I. kategória (2. – 3. ročník): 1. Katarína Belicajová (ZŠ s MŠ J. Vojtaššáka, Zákamenné); 2. Katarína Šimková (ZŠ M. R. Martákovej, Liptovský Mikuláš); 3. Liliana Fidesová (ZŠ s MŠ Liptovská Lúžna, Ružomberok). II. kategória (4. – 5. ročník): 1. Michaela Brčáková (ZŠ s MŠ Krušetnica, Námestovo); 2. Beáta Ďurčanová (ZŠ Kysucký Lieskovec, Kysucké Nové Mesto); 3. Eva Dobrovolská (ZŠ M. Medveckej, Tvrdošín). III. kategória (6. – 7. ročník): 1. Terézia Dibdiaková (ZŠ s MŠ J. Vojtaššáka, Zákamenné); 2. Emma Tokaríková (ZŠ Kysucký Lieskovec); 3. Ester Šubová (ZŠ s MŠ Hradná, Liptovský Hrádok).

Aj tento ročník potvrdil, že talent našich detí v tradičnom ľudovom prednese má svoje plnohodnotné miesto. Aj prostredníctvom SNN treba poďakovať všetkým pedagógom a rodičom, ktorí podporujú tradície našich literárnych veliká-nov. Uznanie patrí tiež všetkým účastníkom, porotcom i ostatným deťom, ktorých výkony boli vynikajúce.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Jeden zo slovenských osudov

***Pred sto desiatimi rokmi sa narodil v Šarišskom Štiavniku v rodine gréckokatolíckeho kňaza Dionýz Ilkovič, zakladateľ slovenskej fyziky. Počas štúdií v Prahe si ho všimol profesor Jaroslav Heyrovský a vzal ho do svojho Fyzikálneho a chemického ústavu, kde sa pracovalo na masovo použiteľnej polarografickej metóde skúmania obsahu látky. Aj keď sa stal v roku 1932 doktorom prírodných vied, v Heyrovského ústave nedostal asistentské miesto. Učil teda na rôznych pražských gymnáziách a naďalej Heyrovskému pomáhal, ba vlastne kládol teoretické základy polarografie. On vynašiel vzorec nazývaný na celom svete Ilkovičova rovnica. A hoci ju sám Heyrovský označil za „najexaktnejší zákon 20. storočia“, za základný zákon polarografie a postavil ho na roveň Faradayových zákonov, Nobelovu cenu nedostal Ilkovič, ale Heyrovský. A pri jej preberaní v roku 1959 vo svojej prednáške nespomenul Ilkoviča ani slovkom. Medzi študentmi sa vtedy hovorilo, že plynovú chromatografiu vymyslel Ilkovič, Heyrovský sa na neho „zavesil“ a „zinkasoval“ nobelovku on, príslušník vtedy dominantnej nácie v jednotnom ľudovodemokratickom štáte.**

Nuž, slovenské osudy! Keď Ilkoviča po vyhlásení autonómie Slovenska koncom roka 1938 v Prahe prepustili zo štátnych služieb, presťahoval sa do Bratislavy a tu sa v čase, keď všade okolo zúrila vojna, podieľal na prudkom rozvoji slovenskej vedy a vysokého školstva. V rokoch 1942 – 1945 bol dekanom Prírodovedeckej fakulty Slovenskej univerzity a patril k iniciátorom založenia Slovenskej akadémie vied a umení. Bol smelým mužom, pojmom medzi študentmi. V čase prenasledovania náboženstva a veriacich sa na otázku súdruhov, prečo jeho auto, ktoré dostal za napísanie dvojdielnej učebnice fyziky, parkuje nedeľu čo nedeľu pri Blumentálskom kostole, nebál odpovedať, že predsa keď ide do kostola, nebude parkovať pri krčme.

Morálni Slováci vždy mali opletačky s tupcami. Či si hovoria marxisti, ľudoví či liberálni demokrati. Pri príprave videa dalo mi veru námahu nájsť v Bratislave Ilkovičovu ulicu. Zabudli (?) ju označiť ceduľou. A pre nás typicky: veľa nej nie je jeho socha, ale socha Kopernika. A jeho reliéf je schovaný vnútri Chemického ústavu SAV na Patrónke.

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
·tasr·

V Kálnici pripravujú viaceré memoriálne podujatia o J. M. Hurbanovi

Matičiari vzdávajú hold vzácnemu rodákovi

Miroslav BORCOVAN, predseda MO Matice slovenskej v Kálnici

Členovia MO MS v Kálnici sa nedávno zišli na výročnej schôdzi, aby bilancovali svoju činnosť, pričom zvláštny dôraz venovali blížiacemu sa dvojstému výročiu narodenia J. M. Hurbana, ktorý mal ku Kálnici veľmi dobrý vzťah.

V obsažnej hodnotiacej správe boli zdôraznené viaceré aktivity, ktorým sa miestny odbor už dlhodobo venuje. Patrí medzi ne i starostlivosť o miestne múzeum a rozširovanie jeho zbierok, príprava na vydanie podrobnej mapy okolia obce aj s už pozabudnutými miestnymi názvami lokalít, pomoc pri vydávaní kníh s miestnou problematikou i spoluorganizovanie turistického hviezdicového výstupu na Ostrý Vrch pri príležitosti Dňa Ústavy. Kultúrno-spoločenský život obohacuje tiež činnosť spevokolu Šípkari, ktorý má v repertoári aj staré kálnické piesne, ale i ďalšie s národnou a vlasteneckou tematikou.

Časť schôdze kálnickí matičiari venovali premietaniu videí z akcií a podujatí, ktoré pripravil Ing. Samuel Jelínek, a ďalšími zábermi podľa záujmu prítomných ho doplnil Ján Valovič. Túto formu prezentácie svojej práce Kálničiania odporúčajú aj ostatným miestnym odborom. V súvislosti s blížiacim sa snemom Matice slovenskej sa MO rozhodol usporiadať valné zhromaždenie ešte v júni tohto roku a na ňom pripraviť podklady na vrcholné rokovanie vrátane volieb. Zvláštnu pozornosť venovali spomienke na J. M. Hurbana, ktorý sa síce v blízkom Beckove v marci 1817 narodil a ktorého výročie si tu každoročne v tom čase aj pripomínajú. Hurban však v detských rokoch chodil často do Kálnice, kde mal svojich krstných rodičov, a na Kálnicu mal veľmi pekné spomienky. Toto bolo v minulosti podnetom na pomenovanie miestneho parku, v ktorom je osadená i jeho drevená socha v nadživotnej veľkosti od majstra Mgr. F. Bolebrucha. Po Hurbanovi je pomenovaný aj Prvý slovenský náučný včelársky chodník a pripomína ho tiež pamätná drevená tabuľa pri Slovenskom dvojkríži na Ostrom Vrchu. Ďalšie odhalia v sobotu 18. marca 2017 o 15. hodine v miestom parku J. M. Hurbana v Kálnici po príchode účastníkov turistického spomienkového pochodu z Beckova do Kálnice na miesto spomienkovej slávnosti.

V Kálnici preukazujú úctu svojmu slávnemu rodákovi rôznymi formami.

Anna Sláviková urobila vyše sto rozhovorov so vzácnymi ľuďmi

Ich prínos preveril čas

Terézia URSÍNYOVÁ – Foto: archív SNN

Aj zo stránok SNN známa publicistka Anna Sláviková prezentuje v obsiahlej publikácii Vyznania osobností, ktorá vyšla vlani vo Vydavateľstve MS, osobnosti z rôznych druhov umenia – spisovateľov, hercov, filmárov, speváko, skladateľov, maliarov, sochárov, keramikárov, režisérov, folkloristov, choreografov, tanečníkov aj popredného predstaviteľa umenia pantomím, ktorých prínos pre Slovensko preveril čas.

Autorka Anna SLÁVIKOVÁ.

Autorka má na podobné interview predpoklady ako absolventka žurnalistiky na FUK v Bratislave a následne dlhoročnou prácou v rôznych médiách a inštitúciách aj bezprostredným poznaním svojich postáv, pričom je stále prítomná na rôznych kultúrnych podujatiach, čo zvyšuje spätosť jej života s umeleckým dianím. Je predstaviteľka tej žurnalistiky, ktorá si dáva záležať na dôkladnej príprave na rozhovor, ktorý po napísaní, samozrejme, vždy dala autorizovať. Tak sa vyhla chybám alebo „do vetra pusteným“ dezinformáciám. Rozhovory vychádzali v rôznych periodikách, kým ich neprepísala do knižnej podoby s precízne spracovaným registrom, s identifikačnými údajmi o publikovaní, ale aj s nevyhnutnými osobnými dátami interviewovaných, zoradených v abecednom poriadku, aby nevznikla ani byľka podozrenia o preferovaní niektorého z nich.

Aj keď nič nestarne tak rýchlo ako novinové články, hodnota „vyznaní“ umelcov v knihe Anny Slávikovej prevyšuje podobné názory. Je to od prvej kapitoly pútavé čítanie, preverené časom a umením opýtaných, ktorí už patria do pokladnice slovenskej kultúry. Ten, kto niekedy robil podobný žurnalistický žáner a vôbec sa dokázal dostať do blízkosti známych ľudí, ešte viac ocení brilantnosť jednotlivých rozhovorov a hodnotu tejto vzácnej knihy.

AKO NA TO?

Množiace sa telefonáty a dopyty záujemcov o matičný týždenník chceme uspokojiť uverejnením týchto údajov o možnostiach objednania a predplatnom SNN.

Slovenské národné noviny
Ročné predplatné: 26,- €
Polročné predplatné: 13,- €
Štvrťročné predplatné: 6,50 €
objednávajte telefonicky:
043 / 3812 838, 0918 / 904 925
emailom: snnredakcia@matica.sk
cez formulár: www.snn.sk/index.php/predplatne
poštou: Slovenské národné noviny
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 6 sme vám položili otázku, kde sa nachádza unikátny kostolík sv. Margity Antiochijskej? Správna odpoveď: Blízko obce Kopčany. Výhercovia: Albína Paceková, Košice; Helena Tunová, Nitrianske Sučany; Ružena Brunovská, Bratislava.

Už niekoľko dní je Matica slovenská terčom zaslepených útokov pre video, v ktorom tvorcovia seriálu Memorialis (Pre pamäť) nastolili niektoré otázky v súvislosti so vznikom prvej Slovenskej republiky.

● **Kedy tento štát vznikol?**

Odpovede nám posielajte na redakčnú adresu uvedenú aj v tiráži týchto novín našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej do 17. marca t. r.

(red)

PRIPOMÍNAME SI

11. marca

– dvestotridsaťpäť rokov, čo sa v Modre narodil najslávnejší uhorský zlatník svojich čias Samuel Liba (1782 – 1869), neskôr majster zlatníckeho cechu v Banskej Bystrici; dnes majú jeho pokály a filigránske predmety vysokú cenu

12. marca

– stodeväťdesiatpäť rokov od narodenia Jozefa Karola Viktorina (1822 – 1874), katolíckeho kňaza, národovca, iniciátora jedného z prvých pokusov o založenie Matice slovenskej už začiatkom päťdesiatych rokov 19. storočia, autora prvej slovenskej gramatiky v štúrovskej slovenčine

– stoštyridsaťpäť rokov, čo sa dokončil posledný úsek Košicko-bohumínskej železnice medzi Kysakom a Spišskou Novou Vsou (1872)

13. marca

– sto rokov od smrti advokáta Františka Veselovského (1845 – 1917), poslanca uhorského snemu za Senicu a pokračovateľa štúrovských vystúpení v parlamente

– štyridsať rokov od smrti kedysi najpopulárnejšieho speváka šlágrov a operetných skladieb Františka Krištofa Veselého (1903 – 1977)

14. marca

– pred dvesto štyridsiatimi rokmi (roku 1777) sa v Uhorsku prvýkrát svätila pamiatka svätých Cyrila a Metoda, stalo sa tak po žiadosti cisárovnej Márie Terézie na Svätú stolicu; Vatikán a panovníčka tým vyšli v ústrety slovanským obyvateľom monarchie, ktorí tvorili väčšinu obyvateľstva Rakúsko-Uhorska (Česi, Slováci, Rusíni, Ukrajinci, Slovinci, Chorváti, Srbi, Bosniaci, Černohorci)

– sedemdesiat rokov, čo hlavný žalobca v procese s predstaviteľmi prvej Slovenskej republiky Anton Rašla požiadal pre prezidenta Jozefa Tisa a neprítomného ministra F. Ďurčanského trest smrti obesením a pre ministra A. Macha trest smrti zastrelením (1947)

15. marca

– pred šesťsto piatimi rokmi si v Starej Ľubovni kráľ Žigmund Luxemburský požičal od poľského kráľa Vladislava II. Jagelowského tridsaťsedemtisíc kopcov českých grošov a do zálohy mu dal šestnásť spišských miest (Ľubovňu, Podolinec, Ľubicu, Matejovce, Poprad, Hniezdne, Ruskinovce, Spišskú Belú, Spišskú Novú Ves, Spišskú Sobotu, Spišské Podhradie, Spišské Vlachy, Tvarožnú, Vrbov, Veľkú, Stráže pod Tatrami); záloh trval vyše tristošesťdesiat rokov (1412 – 1770)

– dvesto rokov od smrti Františka Abafiho (1732 – 1817), uhorského jakobína z Oravy, osvietenca a cestovateľa

– stotridsaťpäť rokov, čo slovenskí študenti v Prahe založili spolok Detvan (1882); prvým predsedom bol Jaroslav Vlček

16. marca

– tridsaťpäť rokov, čo zomrel básnik Andrej Žarnov (1903 – 1982), vlastným menom prof. MUDr. František Šubík, člen medzinárodnej komisie na odhalenie masových popráv v poľskom Katyňskom lese; podpísal dokument, ktorý usvedčil z otrasnej vraždy jednotky sovietskej NKVD, musel teda po vojne emigrovať, zomrel v USA

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811. Tlač Neografia, a. s., Martin.. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADAJ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC, Peter ŠTRELINGER. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografi e nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.